XXV. évfolyam. 1914. 15/1267. szám.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... kor. 20.—
Félévre ... ... » 10.—
Negyedévre ... ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VIII., Népszinház-utcza 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Budapest, április hó 12.

Április elsejével kezdődött az uj évnegyed.
Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megujitani sziveskedjenek.
Előfizetési feltételek:

Egész évre ..... 20 kor.
Félévre ..... 10 kor.
Negyedévre ..... 5 kor.

Mutatványszámok kivánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Népszinház-utcza 22. szám.

Krónika.

Gazdag kisasszonyok.

— *ápr. 10.*

Egy idő óta különös, bamba vizióim támadnak. Puha, szines szalónban ülök vidám, elkényeztetett leánygyermekekkel. Autó hozza őket, autó viszi őket, a toalettjük bájos és káprázatos, a kezük ápolt, fehér, a körmük ápolt és rózsás. S egyszerre csak megváltozik a kép: sötét pinczében vagyunk, valami különös, kopogó, ropogó zakatolás szürődik le s a szép kisasszonyok rongyosak, a kezük kék és a körmük megnőtt, arczukon az éhség és félelem ül ki: meddig tart még, mig megjön a megváltó, egy falat kenyér képében?

Avagy: egyenként látom őket, amint nap-nap után áldozatul szedi őket a láthatatlan, leány-jólétet faló hétfejü sárkány. Egynéhány már valóságosan is kidőlt a sorból. Tegnap még velünk nevettek s kényesen, finnyásan turkáltak a kaviárban. Ma egy ujsághirből megtudom, hogy holnap már nem jönnek el. Inzolvenczia, csőd, koldusbot. A leggazdagabbak körül is. Háboru volt és háboru lesz, s a papa nem birta tovább. A százezres jövedelmekből milliós csőd lett. Tegnap az egyik, ma a másik. Holnap ki kerül sorra? S végül: ki marad utolsónak? S az utolsó mikor kerül sorra?

Háboru volt és lesz, s a legnagyobb vagyonok összeroppannak. Senki sincs biztositva ellene, még a herczegi vagyon sem. S ez nagy közgazdasági baj, s a küzködő férfiakra nagy csapás, de ezt mind értem, s abszolute nem indit meg. De minden ilyen összeroppanás közepében gondtalan, ártatlan és elkényeztetett kisasszonyok élnek, akik először nem értik, azután nem hiszik, hogy vége a gazdagságnak, melybe beleszülettek, melybe beleszoktatták őket, mely megilleti őket, mint virágot a cserép, melyben felnőtt. Akik nem születtek küzködésre, nem kaptak fegyvert a küzdelemre, akik természetes orrfintorgatással csunyának, megvetendőnek, alsóbbrendünek ismerik a szegénységet és soha, de soha nem csinálnának háborut sem a munka ellen, sem a munka ő ellenük. És mégis: háboru volt és háboru lesz, s a tegnapi milliomos kisasszony holnap beállna nevelőnőnek valakihez, egy kiskereskedő csemetéje mellé, ha azokban az időkben a kiskereskedő megengedhetné magának a luxust, hogy nevelőnőt tartson a csemetéje mellett.

Ez a sors mintha kikerülhetetlen volna. Minden folyik ugy, mint eddig, az életmód nem változott, noha a biztos alap kikorhadt a jómód alatt. S a drága teremtéseknek erről fogalmuk sincsen. Az apjuknak van, de nem hisz benne. Ugy érzi, a baj csak a másikat éri. Ahogy az ember biztosan tudja, hogy halandó, de nem érzi, mert aki embert eddig meghalni látott, az mind másvalaki volt.

*

Égnek mered a szuronyerdő és lázasan töltögetik az ágyukat. Nem tudom, mit tudnak a beavatottak, én magától értetődőnek látom, hogy a háboru ekkora készülődés mellett el nem kerülhető. S tele van a világ jajszóval e készülődések miatt: mi lesz a polgárságból, ha ennyi katonát kell igy eltartani? Hallom az axiómát: a katonaság a társadalmak kedvéért van, most pedig már ugy fordult, hogy a társadalmak vannak a katonák kedvéért. Látom a költségvetést: az iskolától elspórolnak, a kórházakat meg nem épitik, a tisztviselőket nem fizetik, ellenben dreadnoughtra futja, ágyukra futja, erőditésekre futja s pláne magasabb létszámra futja. Ha politikus vagyok, ezekkel a szembeállitásokkal hatásosan tudok operálni. Igy csak látom, hogy igy van, látom, mi lesz ennek a vége, és sajnálom előre a gazdag kisasszonyokat.

Igenis, nem vagyunk messze attól az időtől, amikor a háboru miatt minden jólét összedül. Végig kellene szaladni Európán, mint egy romlás és pusztulás előtt járó Keresztelő Szent János: térjetek magatokhoz, mert aki utánam jön, el fog kárhoztatni mindnyájatokat. Barátkozzatok meg a szegénység gondolatával, mert a szegénység ténye kikerülhetetlenül rátok szakad. Vagy ugy, hogy belepusztultok a háboru elodázásába, vagy ugy, hogy beáll a háboru. S a modern háboruban nemcsak a csatatéren hullanak el a katonák, hanem otthon, a védett kamarában nő és gyermek egyaránt.

Ne higyjetek apátoknak, aki mindent előteremt, mint eddig, ne higyjetek a szerencsének, mely a leg-

sötétebb éjszaka is egyre-másra mosolyogni tud. Higyjetek csak egyben : ezt is meg lehet szokni. A pusztulás idejében ez az uj evangélium, mely megmenthet benneteket a kétségbeeséstől. Meg lehet szokni, meg fogjátok szokni. De változtatni rajta nem lehet.

Nem lehet változtatni a szuronyerdő ápolásán. Ha ugy volt eddig, hogy a katonaság a társadalom kedvéért volt, a mostani viszonyok mellett, mivel muszáj, csakugyan ugy van, hogy a társadalom van itt a katonaság kedvéért. Ha beszakad a gát, akkor mindenki azért van itt, hogy a gátat betömje, noha nem a falu áll a viz kedvéért, hanem a viz való arra, hogy a falut szolgálja. E valósággal szemben meg nem áll semmi okoskodás. Közel avagy távol a háborutól, mégis csak a háboru most a főerő, tehát minden más eltörpül a törekvés mellett, hogy a háboruban erősek legyünk s győzhessünk. S ha ez a készülődés maga tönkreteszi a társadalmat, hát egyszerüen tönkreteszi, s ha sokáig ezt a társadalom nem birja, ebből csak az következik, hogy : tehát közelebb vagyunk a háboruhoz !

Tény, hogy az élet rendje alkalmazkodni köteles az élet veszedelmeihez. Ostromlott várban nevetséges nézőpont, hogy a katona a polgár kedvéért van. Az ő hivatása a legfontosabb, tehát minden egyéb az ő hivatásához alkalmazkodik. Ezt hamar elismerik az ostromlott várban, ezt el kell már most is ismerni mindenütt, ahová a háboru sodra eljuthat. Európa ma egy óriási egyetemes vár, melyet meg fognak ostromolni. Az emberek mellékesek, a falak és az ágyuk a fődolgok.

S ha most Pest utczáján megpukkad egy autó kereke, az érzékeny kisasszonyok ijedten összerezzennek. De az ostromolt Port-Arthurban a kisasszonyok nyitott napernyővel sétáltak az utczákon, noha itt is, ott is lecsapott közéjük a gránát. És Szkutariban a finnyás konzul-család heteken át a pinczében lakott s kenyérhajat rágott. Megszokták ezt is, megszokták azt is. Ilyen a háboru. S a harminczéves háboru alatt generácziók éltek, akik mást, mint háborut, nem láttak, s akik a hitetlenségnek ugyanazzal az érzetével, amelylyel mi a háborus élet beköszöntét fogadjuk, hallgatták a mesét, hogy volt és lesz idő, amikor a városban nem katonák csörömpölnek, a falakat nem ágyuk rontják s a polgár személyét, vagyonát a zsákmányolás nem dézsmálhatja meg kénye-kedve szerint.

Megremeg a lelkem e fekete biztatások közepette. Szegény, kényes szalón-virágok, büszke pálmák, játszi selyemlakók, sajnállak benneteket. Közel az idő, hogy összefonnyad pompás melegházi életetek, a krumplivirág sorsára juttok. Készüljetek rája, higyjetek benne, de ne essetek kétségbe. Élni fogtok igy is, nevetni, mulatni fogtok akkor is, ahogy sirtok és szenvedtek bizonyára most is. Beteljesednek az idők fölöttetek, s boldogok lesznek a szegények, akik már régen ismerik a nyomort. De hogy igy kell lenni, hogy igy lesz, s azután nem egészen bizonyos, hogy mi lesz, azt nagyon, de nagyon fájlalom.

Kóbor Tamás.

Sötét, nehéz tavaszi ég.

Sötét, nehéz, tavaszi ég,
Viharba járó, tintakék,

Én neked viszek koszorut,
Te mindeneknél szomorubb

Bus gerjedés, bus temetés,
Oly fullatag, olyan nehéz,

Hogy lehull érett koponyám
A gyászod lila vánkosán

És én is a tavasz vagyok
Fiatal, buskomor papod.

A sirban elrohad a hus,
De te azt mondod, nyilni bus,

Bus küzdeni, bus kezdeni,
Időt és lelket veszteni.

A lelkem még oly fiatal,
De látja hol a ravatal

S bár gerjedő és bár merő,
Sulyos-bus, mint te szent erő,

És hallgatag és tiszta-uj,
A kincse roppant mázsasuly,

Roskadtan a jövőbe néz,
S mint a tavasz, sötét, nehéz.

Kosztolányi Dezső.

Rézkarcz.

Irta: **LOVIK KÁROLY.**

Élt Pesten egy Szerencski nevü uri ember, akit sokan különcznek tartottak és akit furcsaszabásu fekete ruhái, gavalléros borravalói, szerecsen komornyikja révén a külföld egyes városaiban is ösmertek. Pesten a régi Belvárosban lakott, egy Váczi-utczai ócska szálló negyedik emeletén, amelynek ablakaiból figyelmesen, mint egy öreg harkály nézegette az alant történőket. Ifju koromban magam is gyakran láttam, amint Perottinál kaméliákat vásárolt, vagy a német szinház premiérjein komoly és sápadt arczczal tapsolt Gallmeyernek. Mindig egy csokor ibolya volt a kabátja gomblyukában és szemüvege mögül két rajongó, ijedt szem nézett az emberekre, mintegy bocsánatot kérve a világtól, amiért gazdájuk oly furcsa és nehezen megfejthető alakban jelenik meg előtte.

Ez az ember valóban rajongó volt, soha oly elragadtatással, meggyőződéssel nem láttam férfit szép asszonyok körül forogni, mint őt, senki se tudott olyan finom megadással kezet csókolni, mint ő, aki ezt az udvarias müveletet ugy fogta fel, akárha egy különös istentiszteletről volna szó. A legjobb társaságokban éppen ugy ösmerték, mint a legrosszabbakban ; herczegnők csak oly szivesen fogadták el régi divatu bókjait, mint a Kék macska hervadó énekesnői ; alakja hozzátartozott a nyolczvanas idők női életéhez, akár

a tüllanglé vagy a kis Luluért való lelkesedés. Az asszonyok alázatos és félénk rabszolgája volt Szerencski, mindegyikben talált valami szépet, nemeset, vagy legalább egy szint, örült a sikereiknek, a fiatalságuknak és együtt szomorkodott velük a kandallónál, ha az első fehér hajszál óvatosan bukkant föl a tükörben.

Hogy voltak-e neki magának is sikerei? Oh, nem, Szerencskit az asszonyok nem vették komolyan. Rábizták titkaikat, elmondták neki sajátságos ábrándjaikat, fáradt csalódásaikat, néha késő éjjel magukhoz hitták, hogy egy készülő pisztolypárbajt megakadályozzon vagy egy eltévedt levelet megkeritsen, de a szivükben más férfiak laktak: szeszélyesebbek, zordabbak és gyülölködőbbek, mint Szerencski; férfiak, akiknek szeméből a kalózok tekintete villant ki; férfiak, akik mohón, vadul tánczoltak át becsületen, titkos leveleken, éjféli sóhajokon, megfagyott könycseppeken s akiknek nagy kék szeme mégis, mint egy titokzatos virág csillant föl a szinház nézőterén vagy az utczasarki gázlámpák sárga fényében. A női sziv félelmetes örömeiből hősünknek semmi se jutott, de a szerelemből valami mégis az övé volt: a bánat, amelyet mint egy ritka csecsebecsét, egy furcsa, megtépett, ütközet-vesztett csatazászlót tartott meg magának.

Szerencski, ez a furcsa emberke, boldog volt, hogy szenvedhetett, finoman, mint a conciergerie arisztokrata dámái, titokzatosan, mint a Hoffmann hősei, lemondással, mint egy régi gordonka hurja. Az ő szenvedése más volt, mint a többi emberé: fölemelkedett, megtisztult általa, ami komor szint, bágyasztó töprengést, mindent kiegyenlitő lemondást a fájdalom fekete serlege adhat, fenékig üritette.

Oh! ezek az álmatlan éjszakák! Szerencski, egyiptomi tőrrel a kezében, dermedt csalódással lelkében, az ócska szálló ablakában ült és a jégvirágokon keresztül nézegette, hogyan hull a hó Nagy Kristóf vállára, hogyan sietnek elkésett fiákkerek a Vigadóból hazafelé és hogyan kezd egyszerre a Károly-kaszárnya sokszögletü fődele szivárványszinekkel játszani. Mindez puha és kellemes volt, akárha az ember egy finom hegedü ezüsthangjára ébredne föl, és Szerencski boldog csüggedéssel érezte, milyen kicsiny, törékeny és ostoba az ember és milyen szelid, félénk halacskák az érzelmei, amelyek halkan, óvatosan, tévetegen tünnek föl meg el a rózsaszinü hajnali tavakban. Szenvedett, ahogy más örül vagy kaczag, a lelke minden porczikájával, szive minden furcsa ábrándjával, a bánat enyhe mozdulattal kapta föl fekete szárnyaira és csöndes lebegéssel vitte el az emberek válla fölött.

Soha nő az övé nem volt és mégis, a reménytelen lemondás komor szálai nem egy asszonynyal erősebben összefüzték, mint a tizenötödik század langyos lehelete az egykori nagy szerelmesek szivét. Az asszonyok néha csodálkozva néztek rá, félénken, mint a kisértetet érző gyermek, azután fáradtan elmosolyodtak és gyorsan megszoritották apró kezét. Szerencski ilyenkor azt érezte, hogy még fog velük egykor találkozni, egy más országban, idegen, lassu habu vizek partján, vagy egy elhagyott, utszéli feszületnél, amelynek Krisztusa ábrándozva néz le imazsámolyára. A földi világ elmosódott szeme előtt, az élet alakjai lassan mozogtak, mindenütt nagy szemeket látott, amelyek tétován imbolyogtak és csak olykor rezzentek meg: mint egy fiatal tölgyerdő az első hüvös, tavaszi éjszakán.

Ilyen gondolatok közt bolyongván reggeltől reggelig, Szerencski nem értette meg, hogy az emberiség mi-örömet talál a zajban, a szinek sziporkázásában, az örömök gyors kutatásában, holott a világon egy nemes és mély, mindent átfogó, mindent megmagyarázó indulat van: a szomoruság. Minek a rideg, érthető és bántó világosság, a szikár valóság, amikor gyönyörü, álmatlan éjszakák, elfelejtett, régi költemények, behavazott hegyi ösvények vannak; amikor az ember fölkaphat egy orgonaszólamra és kémények, háztetők, eltévedt imák, czéltalan remények fölött nyargalhat el.

Hajnalban, mikor a városháza tornya fölött az utolsó csillag kezdett pislogni, Szerencski gyakran kapta magára ócska köpönyegét és lement a Dunapartra, ahol a jég idegesen sziszegve siklott el a magas partok között. Sehol senki, a vár félig a hegyen, félig a felhőkben állott, a partra vont halászbárkák tehetetlenül hevertek az ibolyaszinü lépcsőkön és a lánczhid, mint egy finom álom utolsó gondolata kapcsolta össze a két nagy várost. A Duna fáradt, fakó hátán ilyenkor egy ország szomorusága lebegett és Szerencski azt érezte, hogy ez a szomoruság az övé, egyedül az-övé, hogy egy uj világrész áll előtte és neki csak ki kell nyujtania a kezét, hogy beléje tüzze a hóditás zászlóját. Pirkadáskor levert és megdöbbent volt a város, amely nappal zugott, bömbölt, énekelt és tánczolt; a lefüggönyözött ablakok mindmegannyi kriptafülkék, a torlódó jég elfelejtett, behavazott sirhalmokat épitett és bontott szét a Dunán, a budai hegyekről pedig egy nagy barna felhő ereszkedett alá, mint egy óriási furcsa kéz, amely lecsukni készül a haldokló szemét.

Szerencski ilyen hajnalakon tétován állt a parton és a szive meg-megrezzent, hogy őt soha senki se szerette, hogy soha senkivel közös gondolata nem volt és az arczán egyszerre meleg könycseppek szaladtak végig. Aztán ijedten nézett körül; a hidnál föltünt egy bundás, sapkás emberi alak: hátha azért jött, hogy kinyomozza a titkát és kihasitson egy részt birodalmából? Gyorsan begombolta köpönyegét és fáradt léptekkel ment haza az ócska szállóba, föl a negyedik emeletre, ahol a szerecsen komornyik — kezében a bronzkandaláberrel — mély meghajlással üdvözölte.

És a város környéke, mily furcsa és szomoru képekkel hizelegte körül! Gyakran kiment a katonai temetőbe és a szapora papsajt-bokrok közt leült egy öreg, ösmeretlen őrnagy sirjára és elgondolta, mily fölösleges, hogy valaki sirkövet állitott neki, mily dőre próbálkozás, hogy halottak napján kis mécset gyujtanak a feje fölött és vissza akarják huzni az életbe, amelynek lármájára, tarka szineire az öreg katona már csak szelid mosolylyal tekint alá. Elgondolta, hogy neki senki se tüz majd keresztet a teste fölé, hogy utána senki se fog szomorkodni és halála után nem csalhatja meg senki sem, sem jó barát, sem mosolygó asszony. Azután végiglátogatta a többi elhagyott temetőt, a bedőlt utszéli csárdákat, a korhadt vizimalmokat, a zizegő nádakat: és mindig asszonyokra gondolt, asszonyokra, akikért rajongott, akiknek szépsége, mint egy furcsa illatszer lebegett körülötte és egy franczia aranyat ajándékozott a csőszöknek, akik figyelmeztették, hogy ideje lesz hazamenni, mert Vácz felől ólmos felhők közelednek és az országut árkában csavargók leskelődek.

Mentül öregebb lett Szerencski, annál jobban és jobban tudta e fekete képeket életébe illeszteni, annál finomabban tudott szenvedni és visszaemlékezni. Régi belvárosi kávéházakban, amelyeket azóta a csákány megevett, hajnalig elüldögélt és a sárga szivarfüstbe bámulva, idézte föl egykori szerelmesei alakjait. Mindegyik más, más fájdalommal közeledett feléje: az egyik mosolyogva hozta eléje tizennyolc esztendeje czéltalan vidámságát, a másik kiváncsian nézett rá és megigazitotta a prémet finom vállán, a harmadik mint egy elfelejtett dal utolsó verssora bukkant föl a vakulni kezdő

fali tükörben ; egy másik csak a homlokára tette láthatatlan kezét : és Szerencski megborzongott és puncsot rendelt a markőrnél. A billiárdgolyók csattogtak, egy öreg ur halkan szólitotta magához a fizetőpinczért es az ábrándozó lovag lassan átlopózott a redutba, ahol éppen bál volt, megvesztegette a tüzoltót, lekandikált a karzatról és elnézte, hogy lent mindenki kaczag, tánczol, mozog, holott egyedül lenni a legnagyobb gyönyörüség az életben.

Voltak szerelmei, amelyek elől megszökött ; ilyenkor napestig feküdt messze tengerjáró hajók napos fedélzetén és este a párnája alá rejtette pisztolyát, abban a zsongó reménységben, hogy egy jótékony kéz a homlokához szoritja és elsüti az ódon fegyvert, azután elment falura, fölkuszott a hegyre, ahol gyermekkorát töltötte volt el és elbujt a páfrányok közé, mint egy meghalni készülő kuvasz. Voltak szerelmei, amelyek puha kézzel vonták a kandalló tüzkörébe és lesimitották hófehér fürtjeit, és voltak nők, akik elvitték a játékbarlangokba, akik egy franczia kártya királynőjének öltözködtek és titokzatosan néztek vele farkasszemet. Néha azt érezte, hogy hervadó ibolyák illata csapdos körülötte, néha beült egy fiákkerbe és egész éjszaka egy kis palota vasrácsos kapuja előtt várakozott valakire, aki nem jött el, aki talán sohase is élt ; és olykor felhuzta a százados diszmentét, amelyben dédapját a Vérmezőn agyonlőtték, és Patakról hozatott diákokkal halottas énekeket daloltatott, mialatt ő maga kivonta a görbe török kardot és feszesen állt őrt a küszöbön.

Igy fecserelte el az életét Szerencski, aki hetvenhét esztendős korában végre megtért őseihez. A karosszékben, egy spanyol festmény alatt halt meg, kezében egy kötet franczia verssel, és a szivar még csöndesen füstölgött, mikor ő már furcsa gombos köpönyegében az Ur szine előtt állott.

— Oh, uram, — szólt hozzá fönt egy szikár, fehér ember és vállára tette kezét — ön nem élt hiába, ön kiuzsorázta a bánatot és meglopta a szegény emberek kincsesházait : a szomoruságot és a könycseppeket.

Szerencski nem válaszolt, csak csöndesen meghajtotta fejét és még egyszer lenézett a földre. Elmult élete mint egy kóbor felhő jelent meg előtte és a könycseppek déli gyémántokként kezdtek sziporkázni és a sóhajok, az álmatlan éjszakák, a zsarátnok mellett eltöltött órák mint egy bölcs aggastyán hófehér gondolatai libegtek-lebegtek a kék égbolt alatt.

Toll és tőr.

— *ápr. 10.*

Ki hitte volna, ki hitte volna . . . Ki hitte volna Világos után, hogy a független Magyarország patrónusa szent Prokop, szent Czirill, vagy szent Baziliusz lesz, ki hitte volna, hogy a függetlenségi aspirácziók leglángolóbb ujságbajnoka a nagyszerü Novoje Vremja lesz. Valamikor — a régi rossz időkben, amikor az embereknek allegóriákat kellett irni, ha egy jó vicczet akartak mondani — minden magyar háznak megvolt a maga »lengyele«; most megváltozott az időjárás, a zsarnok Oroszországból szent, szabad, lelkes Oroszország lett, amely megérti az elnyomottak sóhajait és ott van mindenütt, ahol a szabadság veszélyben forog, most már nem *lengyele* van minden háznak, hanem »orosza«. Andrássy Gyula és Apponyi Albert a hármas-szövetség rendithetetlen hivei . . . és most az Andrássy és Apponyi fegyvertársai egész magától értetődőséggel beszélnek az oroszországi kéjutazásról. Igaz : az oroszországi kéjutazás függetlenségi tradiczió, más függetlenségiek is megtették . . . negyvenkilencz után porkolábok és kancsukaütések közt. És ha egy kis szerencséjük van : Petőfi Sándorral is találkoznak. Mit mondanak neki ?

—

Az amerikai kivándorlás most már valóban ijesztő tempókban nő. Hogy a paraszt, a munkás, a kézmüves, a kispolgár elhagyja a földet, ahol élnie, halnia kell, hagyján, végre : az a föld nem az övé és szörnyü nagy önzetlenség, kolosszális patriotizmus, államférfiui bölcseség kell hozzá, hogy mégis ugy szerette légyen, mintha az övé lett volna. De most már maga a föld telekkönyvi tulajdonosa is kimegy, a százezer holdas földesur : a százezernyomoruságu paraszt után, vagy helyesebben — a paraszt *ellen*. Mert az uj Julián-barát többet akar, mint a testvérek föllelését, ő próbára akarja tenni a szolidaritásuk fokát, az áldozatkészségük erejét, a megmaradt hazafiságuk valutáját. Hát nem hiszszük, hogy a grófi kivándorló akcziója fölött kiragyogjon a siker ; az egyetlen jó, amit a magyar kulik neki mondhatnak, az, hogy már megjött az eszük, ez pedig épp elég ahhoz, hogy a gróf rohamlépésben térjen vissza az őshazába.

—

A pesti vendéglői konyha ellen *sok százezer ember panaszkodott már. A legtöbben ugy segitettek magukon, hogy otthagyták az egyik vendéglőt és mentek szerencsét próbálni a másikba. Országos ügyet senki sem csinált a konyhakérdésből és legkevésbé gondolt valaki arra, hogy az ország pénzén javittassa meg azt a konyhát, amelyben az ebédjét főzik. Hova jutna az ország, ha kötelességévé tennék, hogy minden rossz konyhát állami szubvencióval javitson meg. Közönséges halandó még nem mert ilyet álmodni. A honatyák nem közönséges halandók, ők joggal igénylik tehát, hogy a képviselőház vendéglőjének kosztját, az ország pénzén javitsák meg. Mert a vendéglős azért az árért, melyet a képviselő uraktól kérhet, nem adhat jó ételt, csak természetes, hogy az ország kötelessége annyi szubvenciót adni a vendéglősnek, amennyi az urak pompás ellátásához szükséges. Ez nemzeti érdek, nemzeti ügy, mert aki az országnak nyolcz órán át dolgozik egyfolytában, megkövetelheti, hogy az ország csekélyke adománynyal könnyitsen a megélhetésén. Ha az ország nem tenné ezt, lehetetlen volna a honatyákat a déli órák alatt együtt tartani a Házban. Lám, most már tudjuk, miért oly elhagyottak a Ház folyosói, miért üresek sokszor a Ház padsorai. Rossz a konyha és az urak a déli órákban megszöknek a Házból. Hát jól van, adják meg azt a kis szubvenciót a vendéglősnek. Csak azt ne higyjék, hogy ezzel változtattak valamelyest a helyzeten. Nem. Mert ha a képviselő urak idáig csak ebédre mentek el a Házból, bizonyos, hogy ezután csak ebédelni járnak be a Házba.*

—

A jó románok szobrot emelnek Vlajkunak, aki mártirhalállal lakolt az ambicziójáért. Mindig szép dolog, ha az emberek halott pilótákat istenitenek, amikor élő bankigazgatókat is istenithetnének, a bukaresti kulturvandálok azonban nem azért öntik Vlajkut halhatatlanságba, mert hős volt, mert mártir volt, mert a középkori szörnyüségek földjén szabadság-

harczot harczolt a levegővel, hanem azért, mert »elsőnek mutatta, merre vezet az ut Kárpátok felé«. Hát most már természetesnek, most már szükségszerünek, czivilizáczióbeli végzetszerüségnek találjuk, hogy az a szegény pilóta lebukott; egy nép, amely azért ünnepel — a holta után! — egy aviatikust, »mert megmutatta, merre vezet az ut Kárpátok felé«, az még abszolute nem ér oda, hogy pilótái röpködjenek a világürben. A kulturát is meg kell szolgálni és a bocskortól a repülőgépig sokkal nagyobb terület van, mint amennyibe a kulturliga be tud — álmodni. Az pedig, hogy Vlajku mutatta meg elsőnek, hogy melyik ut vezet a Kárpátok felé, szörnyü vád a román néptanitók ellen, akik ime a fantáziára, a politikára, a repülőgépre bizták a földrajztanitást.

Krónika II.

Wertheim.

— *ápr. 10.*

Nem tudom, miért haragszom Wertheimre és a többi tömegáruházra, de most, hogy Wertheim a berlini Nagy, megbukott és a sirja mellett állok, hogy kikárörvendjem magamat, megpróbálom megvizsgálni az érzésemet. Láttam Wertheimot (nem az embert, hanem az intézményt) és sohase tudtam megérezni az impóniát, amit reám gyakorolnia kellett volna. Pedig a párisi Wertheimokat is láttam, a Lafayette-et és a Louvret és a londoniakat is. A nagyszerü munkamegosztással végzett munka ment szabályosan, az áruk tömege ott volt előttem felhalmozva, a nép hullámzott, szóval semmi hiba sem volt, de mindig ezt gondoltam:

— Nem is olyan nagy. Ha már ilyen nagy, akkor még nagyobb is lehetne.

És utólag is igazat adok magamnak. Ha egy ilyen Wertheim olyan nagy volna, hogy nem élhetne meg mellette az a sok-sok ezer bolt, ami külön-külön árulja azt, amit a Wertheim együtt árul, akkor belenyugodnám a Wertheim nagyságába. De igy? Vannak kis bazárok, vannak nagyobbak és még nagyobbak. De én még a nagynál is tudok nagyobbat elképzelni, tehát fölösleges az erőlködés.

És mit tud egy ilyen Wertheim? Olcsó áron rossz árut eladni. Ezen is mi van? Ha drága árut ad olcsón, megcsodálom; ha olcsó árut ad drágán, elismerem. De olcsó holmit olcsón eladni? Ezért csak nem kell áru-várakat épiteni nagyvárosok közepébe? Sohase láttam olyan árut a Wertheimokban, ami többet mutatott volna, mint amennyit ért, sőt inkább, mindig ugy láttam, hogy az áru olcsó, de még annyit sem ér, mint amennyit kérnek érte. Semmit sem ér s csak azért van ára, mert igy összehalmozva és ilyen hatalmas üzemmel kapcsolatban, érdekesebbnek látszik. Vagy nem is látszik, csak asszonyok látják annak. Az asszonyoknak ugyanis kevés fantáziájuk van, s ugy maguktól elgondolni nem is igen tudják, hogy ha tizezer zsebkendőt egymás mellé raknak, akkor tizezer zsebkendő van együtt, de azért a tizezer zsebkendő is csak zsebkendő s hogy *még* tizezer zsebkendő sokkal több zsebkendő volna. A Wertheimok összerakták a tizezer zsebkendőt és megmutatták a nőknek a csodát. Lelkes nézői és vásárlói a Wertheimoknak — ezt minden nagyvárosban láttam — csak a nők, akik nem hisznek ugyan a csodában, de szeretik látni a csodát (aki hisz benne, az nem akarja látni), s noha nekik is tudniok kell, hogy a huszpfenniges kalaptü nem érhet többet husz pfennignél, mégis beszerzik s utóbb is nehezen mennek bele abba, hogy, nini, husz pfennig volt az ára, s csak tiz pfennig az értéke!

A Wertheimok árutömeget adnak és tömegárut, s ugy érzem, ezzel ártanak a kereskedelem nagy elvének, amely nem lehet más, mint az igények fejlesztése. Nem az a jó kereskedő, aki minél olcsóbb árut tud elhelyezni, hanem aki minél drágábbat. (Természetesen ugy gondolom, hogy áru és érték egymással tisztességes arányban állanak.) A Wertheimok pedig olcsó áruikkal elárasztják azokat a vevőket is, akiknek drágább árukat kellene beszerezniök. Meg is tennék ezek a vevők, ha a Wertheimok nem rikoltanának a füleikbe és nem tolnák ki a szemüket a reklámképeikkel.

Például:

Én doktor Müvelt Középosztály vagyok és nekem, müveltségemnél, társadalmi állásomnál s az ezekkel együttjáró testi érzékenységeimnél fogva, olyan törülközőkre van szükségem, amik darabonként öt koronába kerülnek. El is mennék és fel is kutatnám azokat a helyeket, ahol az én törülközőimet öt koronájával árulják. De közben látom a Wertheim plakátját, amely azt mondja, hogy két koronáért adja a törülközőmet. Én nem hiszem el neki, a feleségem azonban elhiszi és megveszi a törülközőt két koronájával, Wertheim eladta az áruját, én beszereztem; ő rossz üzletet csinált, mert a kétkoronás törülközőkön aránylag sem nyert annyit, amennyit a másik boltos az ötkoronásokon nyert volna, én is rossz üzletet csináltam, mert nem valók nekem a kétkoronás törülközők. Alapjában: csak fölösleges és haszontalan forgalmat eszközöltünk, én nem törülközöm jól és Wertheim, végül, tönkremegy.

Valahogy olyan érzésem van, hogy a Wertheimok éppen olyanok, mint a napisajtó, az ő milliós példányszámával. Jó ha az emberek ujságot olvasnak s ezzel tájékozást szereznek maguknak a világ dolgaiban. De nem jó, ha *csak* ujságot olvasnak, és rettenetes, hogy olyan emberek is csak ujságot olvasnak, akik egyebet is olvashatnának és olvasnának is, ha a napisajtó nem ébresztené fel bennük a jóllakottság, a kielégitettség érzését. Millió emberre hasznos az ujságolvasás, de van százezer, akire káros, és én éppen ezt a százezret tartom értékesebbnek, s szivesen beleegyezném abba, hogy a millió ne olvasson semmit, de ez a százezer azt olvassa, amit csakugyan kötelessége olvasnia. A Wertheimok egész biztosan áldásai azoknak, akik számára a Wertheimok árai vagy megfelelőek, vagy még magasak is, de mikor barátomnál, Jobbmódu

urnál is Wertheim szalvétájába törlöm ajkamat, akkor tudatára jutok annak, hogy Wertheim pusztitott, s nemcsak Jobbmódúek vásárlási izlését pusztitotta el, hanem belegázolt az Iparba és a Kereskedelembe is. Bele okvetlenül, mert Ipar és Kereskedelem nem hajlandók olyan czikkeket előállitani és olyan czikkekkel foglalkozni, amik nem keresettek. A Wertheimok tehát Ipar és Kereskedelem felsőbb régióit egyszerüen beszüntetik, ahogy a napisajtó is mindent megtesz Irodalom és Müvészet beszüntetésére, noha mindegyik számára külön rovatot tart is kinyitva.

Mr. Mounteney Jephson 1887-től 1890-ig Afrikában járt s e három év alatt ennivalóhoz mindig ugy jutott, hogy angol szövetet és üveggyöngyöt adott érte a benszülötteknek. Manchesteri angol szövetet olyan négereknek is, akik maguk kitünő szöveteket fabrikáltak, de, persze, kaptak a manchesteri szöveten, mert az mutatósabb volt, mint az övék. És Mr. Mounteney Jephson egy helyütt megjegyzi könyvében, — noha a manchesteri szövetek az ő czéljának megfeleltek, hiszen kapott értük ennivalót — hogy Manchester mégis szégyelhetné magát, vagy hogy ő szégyelli magát Manchester miatt, mert olyan gyalázatos ipari terméket *mer* kibocsátani kezéből, mikor sokkal jobbat is elő tud állitani, talán nagyon kevés költségtöbblettel.

A Wertheimok : Jephson manchesteri gyárai, és a publikum : a négerek, mikor a szép igazi ezüstöt és a nikkelt, amik valóságos érczek, odaadja a Wertheim zsebkendőiért és üveggyöngyeiért. Mivel azonban Európa nagyvárosaiban mégsem laknak tényleges négerek, reménykedve várom, hogy időjártával az összes Wertheimok becsukják kapuikat s ott folytatódik a fejlődés, hogy nem az üzem lesz nagyszerü, hanem az áru, s hogy nem azon csodálkozom : egy ilyen óriási bolt miképp tud rendelkezésemre bocsátani egy ilyen piczi csomagocskát (az elefánt hogy játszik a mogyoróval), hanem megforditva. Ami nem azt jelenti, hogy a mogyorónak kell játszani az elefánttal.

Gábor Andor.

Máriánál.

Szeliden nézett alá Mária . . .
. . . S odaborult a nő a térdeplőre:
Szent Asszonyom! Tenéked vérzett hét sebed,
Nekem egy van, de veszni érzem éltemet.
Tedd, hogy ne kelljen soká fájnia! . . .

És elborult a kékpalástu Szent:
Hétről tudtok csak . . . pedig nyolcz sebem volt . . .
S a legelső, mi mártir utra megjelölt,
S amitől éltem, már oly ifjan összetört:
Még itt is fáj szoborszivembe bent . . .

Jörgné Draskóczy Ilma.

A czirkusz.

Irta: KARINTHY FRIGYES.

Nyilván ugy volt, hogy szivszakadva vágytam a czirkuszba, de talán éppen ugy vágytam a hegedüre is, — aztán előbb kaptam meg a hegedüt, ellenben a czirkuszba nem vittek el, csak igy lehetett, hogy szaggatott időközökben megujra álmodtam a czirkuszról — egyszer messziről láttam dombok mögött és mintha valaki vezetett volna, a kezemnél fogva. Máskor idegen, nagy város közepén egyszerre ott álltam, de ugyanaz a czirkusz volt, ugyanaz a bejárat, kétfelé nyiló vesztibül. Már ekkor ugy volt, hogy jegyem is volna, be is mehetnék és mégis összezavarodott az álom és megint nem voltam bent.

Utoljára aztán végigálmodtam. Ott álltam a pénztár mögött, a bejáratnál, és egy izgatott, szakállas, sánta ember, az igazgató, állt mellettem, a bejárat tarka függönyét félkézzel félrehuzta és kiabálva hadart: »Erre tessék, erre tessék, tessék besétálni, mindjárt kezdődik, tessék, tessék«. Az emberek pedig özönlöttek, — rengeteg ember, tarka népség, cselédek, katonák, kalapos asszonyok és borotvált urak — lökdösték egymást, nevettek és hangosan beszélgettek. Tudtam, hogy rögtön meglát az igazgató, meg is látott és boszankodva mondta, mialatt megfogta a karom, »tessék, tessék, van jegy? Akkor tessék, ha nincs, akkor allómars!« Mire ijedten elszorult a szivem, makogni kezdtem, hogy nincs jegy, de én nem is a nézőtérre akarok, hanem a hegedüm . . . és kétségbeesetten mutattam a hegedümet, amit, természetesen, hónom alatt szorongattam. Lehajolt a szájamhoz és dühösen kivárta, mig végighebegtem, hogy nincsen jegyem, de komponáltam egy éneket, saját magam, a hegedümön, és ha beenged, bent eljátszom a közönség előtt. Erre olyan hangosan kezdett nevetni, hogy a torkába láttam, mint valami mély alagutba, aztán ridegen szórul-szóra ezt mondta: »Ifju bajtárs, elmebeteg, a te szived nagyon hemzseg«. Én ezt roppant ötletes versnek találtam és láttam, hogy az igazgatónak jól esett önkéntelen elismerésem, megveregette a vállam és azt mondta, várjak, talán lehet valamit csinálni, majd megbeszéljük.

Később be is jött a sötét folyosóra, ahol dideregve álltam és leereszkedő jóindulattal mondta, hogy a hegedülés igy magában egészbenvéve paralellepipedon. Én rögtön értettem, hogy ez azt jelenti, hogy nem nagyon bizik a sikeremben. Esküdözni kezdtem, mire elkomolyodott és tudtomra adta, hogy hát jó, megpróbáljuk, de előbb szólni kell a katonai fenhatóságnak, ahol bélyeget kapok mint császári és királyi garmada. Addig, mig ez meglesz, megmutatja nekem az egész czirkuszt, hátul, a szinészeket, állatokat, mindent, hogy fogalmam legyen, miről van szó, mi kell a közönségnek.

Nekem dobogott a szivem boldog izgalmamban, hogy mégis bent vagyok, de amellett féltem. Görcsösen szorongattam hónom alatt a hegedüt és erőlködtem, hogy ne felejtsem el a melódiát. Rengeteg függöny közt vezetett el, amiken mindenféle élő festmény volt. Fönt, a magasban, pirosruhás emberek dolgoztak. Vártam, hogy szinészeket, vagy mülovarnőket is látunk majd, de nem, széles, sok lépcső következett. Alig tudtam követni, oly sebesen futott a lépcsőn. Aztán bársonytapétás szobákon mentünk keresztül: véletlenül kinyitottam egy ajtót, melyen rikitó lárma, zajongás bukott be és rengeteg emberfejet láttam nyüzsögni. Az igazgató rámkiabált, hogy csukjam be gyorsan, az

a közönség, várja az előadást és annak nem szabad ide benézni.

Aztán kis vasajtót nyitott ki: óriási, félköralaku csarnok terült el mélyen. Ennek a pompás, szökőkutas és pálmaerdős csarnoknak a közepén egy széparczu férfi összeszoritott szájjal és vad szemmel fojtogatott egy nőt. A nő nehéz hörgő torokhangokat hallatott csak, — borzasztó látvány volt, hangosan orditani kezdtem és átkozódva követeltem, hogy szakitsák ki a kezéből. De az igazgató lefogta a kezem, ostoba, mondta, hisz ezek a szinészeim, az egész játék, különben pedig nem is igazi emberek, viaszból vannak, mint a panoptikumban. Mikor jobban odanéztem, láttam, hogy a nő arcza igazán természetellenes és a szemei üvegből valók.

Szégyeltem magam és másról kezdtem beszélni, de a szivem még rendetlenül zakatolt. Most egy rendetlen, nagy szobába vezetett az igazgató, ahol tarkaruhás és kifestett fiuk és lányok ültek, padokban, mint ahogy iskolában szokás. Ez a bohócz-iskola volt, mint ahogy megtudtam. Engem is beültettek a padba és az igazgató egymásután hivta ki a katedrához a felelőket. Az egyik kézenjárva jött ki és a fejét néha hozzáütögette a padlóhoz. Ennek meg kellett ismételnie a mutatványt. Aztán egy magas férfit hivtak ki, aki kést szedett elő és felvágta a mellét. Vér és tüdő ömlött ki a sebből, a férfi hangosan nyöszörgött és a földre roskadt. Az igazgató helyeslően bólintott.

— Igy jó lesz, — mondta — ez tetszeni fog.

Az öngyilkos helyrement, a padból tüt és czérnát szedett ki és összevarrta a mellét, sziszegve és fintorogva. Akkor láttam, hogy számtalan ilyen varrott heg szántotta végig a mellét.

Mások is jöttek, akik megint mást tudtak. Voltak hasbeszélők, akik oly csudálatos hüséggel utánozták emberek és állatok hangját, hogy alig hittem a fülemnek. Az egyik gyerekhangon beszélt oly tökéletesen, hogy köny szökött a szemembe, mert a haldokló gyermek hangját adta, — de mikor arczára néztem, álmélkodva láttam, hogy a szeme és szája mozdulatlan. A másik siró és átkozódó asszonyi hangot ábrázolt, — aztán más nő-imitátorok is jöttek, rekedt, kaczagó bugás hangzott fel és a sötétben vészes szemek lobogtak.

Az igazgató ekkor benézett egy könyvbe és a nevemet mondta. Felálltam a padban, végignézett, aztán gyorsan kérdezett:

— Hát te mit tudsz?

A hegedümre mutattam és ujra dadogtam valamit a melódiáról, amit komponáltam. Nevetés futott végig a termen, — az igazgató mérgesen ütött az asztalára.

— Még mindig azzal a hegedüvel boszantasz — mondta. — Micsoda ócskaság!

Azt akartam mondani, hogy a melódia, amit komponáltam, igen különös és hogy én szeretném eljátszani, ha megengedik. De ő egy fiut hivott ki és elküldött vele, hogy mutassa meg nekem a hangszereket.

Egy másik szobába vittek. Itt óriási gépek és szerszámok álltak, mindegyik egy-egy hangszer. Voltak ott óriási trombiták, amiket fujtatók mozgattak, — egy-egy nyomásra valóságos mennydörgés szakadt ki a torkukból. Aztán szobanagyságu triangelek, gőzkalapácscsal. Egy óriásdob tetején idomitott elefántok jártak körbe és a lábukkal doboltak. Volt egy csodálatos orgona, ezt villamosgép hajtotta, ez egyszerre mozgatott harmincz zongorát és ezer aczélsipot, — a legmagasabb sip olyan volt, mint egy gyárkémény. A karmester magas hidon állt; mikor szétvágta két karját, egyetlen akkord harsant fel és szél örvénylett, — azt hittem, azonnal kiröpit a szabadba. A zenészek előtt olyan klaviatura volt, mint amilyenen szedőgépeket hajtanak, — pápaszemmel dolgoztak, egyre a kottákat nézve.

Szédülve és zugó fülekkel kerültem vissza egy másik osztályba, ahol már várt az igazgató. Elmondtam, hogy láttam a hangszereket, de egyiket se ismerem és nem tudok ezeken játszani. Vállát vonogatta és azt mondta, hogy nagyon sajnálja, ez esetben gébicz. Ekkor két függönyös ajtó előtt álltunk, mely a szinházba vezetett. A szinészek ezerféle maszkban, sietve indultak be az egyiken, melynek hasadékán sokszinü villanyfény csapott ki egy-egy függönylebbenésre. Ide akartam bemenni, de az igazgató azt mondta, hogy ha nem tudok semmit, akkor talán jobb lesz előbb a hullakamrát megnézni.

A másik ajtón mentünk be, — sötét folyosó vezetett lefelé a pinczébe. Pislákoló gázfény sziszegett nagy távolságokban. Kétoldalt a ködös és sürü homályban fülkék nyiltak, — fehérköpenyeges, szennyesarczu szolgák jártak ki-be. Borzongás fogott el és nem mertem benézni. A folyosó legvégén megállt az igazgató és valakivel beszélgetett. Lopva néztem körül, — a fal hosszában meglapulva hosszu bádogasztalok huzódtak, — a bádogasztalokra sorba meztelen hullák voltak kirakva: aggok, gyerekek, — aztán régi, preparált testrészeket is láttam. Nehéz, fojtó formalinszag áradt a mélyből. Láttam, hogy még egy másik, egészen sötét folyosó nyilik, lefelé. Az igazgató rólam beszélt, — mintha beajánlott volna az orvosnak, hogy ott maradhassak. Az orvos a sötét folyosó felé nézett.

Ekkor könyörögni kezdtem, hogy ne kelljen ittmaradnom, — elmondtam, hogy inkább kitanulok valamit, amivel felléphetek, ha másképp nem megy. A fejüket rázták és az orvos megjegyezte, hogy csak akrobatizmussal mehetünk valamire, mert a közönség már türelmetlen.

Most aztán egy magas, padlás-féle helyiségbe vittek, — kis szelelőlyukakon keresztül mélyen alattam láttam a várost. A falak mentén sorban keskeny és magas létrák támaszkodtak. Kötelek, nyujtók és hálók hevertek szerteszét, — a létrákon rózsaszintrikós artistafiuk dolgoztak. Egy létrát tettek elém, hogy mászszak fel rajta. Mikor a tetején voltam, alulról kihajlitották a létrát, az utcza fölé, — görcsösen megkapaszkodtam — és mikor lenéztem, láttam az egész várost, akkora emberek szaladgáltak az utczákon, mint a hangyák. Ekkor halkan sikitottam és elvesztettem eszméletemet.

De megint ujra ott voltam és hosszan, heteken és hónapokon keresztül tanultam és gyakoroltam. Felés lemásztam a létrán, — mikor ez már jól ment és valahogy meg is tudtam állani a létra tetején, akkor egy széket nyujtottak fel, — a széket óvatosan egyensulyozva felállitottam és felálltam a székre. Később két és három székkel csináltuk ugyanezt. És hosszu, hosszu idők jöttek.

Aztán, sokára, végre-végre ott álltam a szinpadon, — de már ekkor az arczom keskeny és ránczos volt és be volt festve, mint azoké, akiket először láttam. Most már ugy volt, hogy sok-sok év óta vagyok itt és a czirkusz minden zegét-zugát ismertem. Rózsaszinü trikó volt rajtam és fáradtan ődöngtem a félhomályos oldalfüggönyök között, ahol izzadó szolgák futkostak, hordták a szőnyegeket. Nehéz, állandó zugás zizegett és én fáradt voltam tudni, hogy mi az. Egyszerre éles, beteg világosság támadt, — szemeim előtt szétcsapódtak a bársonyfüggönyök. Zsufolt emberfejek szorongtak a függönyön tul, — rövid taps zendült fel, aztán várakozó, suttogó csönd.

Ott álltam, egyedül, a tágas és fehér fényben uszó szinpad szőnyegén. Most szertelen léptekkel középre futottam, — a reflektor kupja követett mindenütt. Kigyómozdulattal hajlongtam kétoldalt a páholyok felé. Aztán megkaptam a létrát és sebesen, nesztelenül — oly könnyen, hogy nem éreztem a testemet — felkusztam a négyemeletes magasságba. Ott egyetlen vékony pálczán óvatosan felemelkedtem s egyensulyozva inogtam néhány pillanatig. Ekkor vaslábu asztalkát nyujtottak felém egy pózna végére állitva. Elkaptam az asztalt és két lábbal könnyedén megtámasztottam a létra felső fokán. Aztán rákusztam az asztalra és felállottam rá, folyton egyensulyozva közben. Most három szék következett egymás tetején, — elégedett zugást hallottam és felkusztam az épitményre. Az utolsó szék lábakkal felfelé állott, az egyik lábára, mely inogva csendben körbeforgott, visszafojtott lélekzettel helyeztem el egy óriási koczka alsó sarkát. Az egész épület oly könnyen remegett alattam, hogy éreztem, a pulzusom lüktetése lüktetve végigfutott a létra legalsó fokáig. Végre a pózna következett: perczekig tartott, mig egyenesen rá tudtam illeszteni a koczka felső sarkára. Aztán lassan kusztam fel a póznán, — a tetején voltam, megálltam és pihentem. A veriték forrón, lassan folyt le arczomon. Minden izmom megfeszült, mint az ijj, és remegett. Vártam, mig az épület ingása eléri a holtpontot, — ekkor halálos csöndben kiegyenesedtem, kibontottam trikómat és kihuztam a hegedüt... Remegő kézzel illesztettem rá a vonót... most egyik lábammal tapogatózva, lassan elengedtem a póznát, — előredőltem... egyensulyoztam néhány perczig... s felhasználva a rémület csöndjét, mely odalent kitátotta a szájakat s marokra fogta a sziveket... lassan és remegve játszani kezdtem a melódiát, amit régen, régen, régen hallottam egyszer zengeni és zokogni a szivemben.

Krónika III.

Kutyából szalonna.

— *ápr. 10.*

Önök már ismerik a mannheimi csodakutyát.

Rolf számol. Rolf elkészitette az ügyészné fiának számtani dolgozatát és a kisfiu »kitünőt« kapott rá. Rolf olvas. Rolf ir. Rolf emlékezik. Rolf kutyakoponyájában sok adatot őriz, élményeket, amelyek kutyaéletében megtörténtek, és a betükül szolgáló számokat, amelyekkel a külvilággal érintkezik. Rolf annyi titkos jelet tud, mint egy kezdő távirótiszt, annyi röviditést, mint egy rossz országgyülési gyorsiró. Rolf erkölcsi érzéssel ékes. Rolf nemcsak a velőscsontot, de az emberi könyeket is észreveszi. Rolf figyelmeztette az ügyésznét, ne sirjon, az neki fáj. Rolf memoárokat is ir. Rolf elmesélte egy kirándulása történetét, megemlékezvén a tél hidegségéről, arról, milyen kellemetlen az, ha egy husángot dobnak rá, és ha a szegény kutya — jégzajlás után — belepottyan a folyóba. Rolf bölcs és jó. Rolf analitikus és szintétikus elme, tudós és költő. Rolf az a kutyák között, ami az emberek közt Arisztotelesz és Shakespeare. Rolf polihisztor. Rolf a fajtája büszkesége, akire reménykedve néznek az emberi intelligenczia sánczai mögött álló testvérei, a világ felszabadulásra váró összes kutyái. Rolf zseni.

Ha ez csakugyan igaz, akkor a föld üzeme megállhatna egy pillanatra a mannheimi kutya előtt. Nem érdemes továbbhaladni, amig biztosat nem tudunk. Minden, ami spiritizmus, ami okkultizmus, ami a negyedik dimenzióból való üzenet, semmi ahhoz képest, hogy velünk évezrek óta házi közösségben él egy állat, — notre frére inferieur — aki, bár tehette volna, sohasem szólt arról, amit tapasztalt. Izgatna, hogyha valamely bolygóról leesne a földre egy ismeretlen, az emberi gondolkozást, a logika szabályait talán mindörökre megbolygató lény. Végtelen lenne a csodálkozásunk a szellem, a semmi anyaggá-válására. De mennyivel nagyobb rejtély ez az állat, amely a mi bolygónkon él és nem ismerjük.

Ösztönösen éreztük, hogy az állatok mégis beszéltek. Már az emberi gondolkozás kezdetekor megadták nekik a polgárjogot, az ember-jogot a költők, akik állatmeséket irtak, jambusokat adtak a szájukba, szellemesebbé tették őket, mint az embereket és csattanós rimekkel, gördülő ütemmel hirdették általuk a szépség, a jóság, az igazság törvényeit. Sokáig tanitómestereink voltak. A méhtől tanultunk szorgalmat, a sastól és hiuztól éleslátást, a rókától politikai ravaszságot, a kigyótól kecses és alattomos csuszás-mászást, a tigristől gyilkosságot, a madaraktól aviatikát. Minden nép ismeri a beszélő állatot. Csak a néma állat titokzatos neki. Azt hiszem azonban, — és voltaképp ez izgat most — döbbenetes fordulót jelentene mindnyájunk, az egész emberiség életében, amikor kiderülne, hogy a mi intelligenczián és az állati intelligenczia közt csak mennyiségi és nem minőségi a különbség, és valóra válna az, amit több ezer éve, magunkat mulattatva és borzasztva a falra festettünk, hogy az állatoknak megoldódna a nyelvük és beszélni kezdenének. Akkor nagyszerü emberi komédia játszódna le a földön, egy uj állat-mese. Az embert eddig egyetlenegy állat tartotta istennek: a kutya. De az ember hiu isten. Ha elvesztené isteni trónját, akkor boszut állna a kutyán, hivő alattvalóján, aki évezredekig hallgatott és bámulta őt komoly, barna szemével, nem hüségesen, inkább alattomosan. A kutyában — ne tagadjuk — a butaságát szerettük. Kedves butaságát tartottuk okosságnak. Ez a mérsékelt, konkurrenciát nem álló kutya-okosság kellemes volt nekünk, hizelgő összehasonlitásra csábitott, erősitette az önmagunkban való hitet. Ugy meggyülölnénk őt az emanczipálásakor, mint a kamaszodó fiut, akit gyerekkorában beczéztünk és egy napon villogó szemmel, éles kritikával, fölényes mosolylyal néz a szemünkbe. Egyszerre vége lenne a hüségéről szóló érzelgős mesének. Talán azt is számon kérné, hogy miért tegeződünk. Az a rongyos pár ezer év, amit együtt töltöttünk, elég volt nekünk arra, hogy felfüggeszszünk minden etikettet és megfeledkezzünk a jómodor elemi követelményeiről? Meghivott-e valaha vendégül a kutyaólba, a vaczkába, ettünk-e vele csak egyszer is

a táljából, csontokat, csemegés moslékot? Nem, a barátság csak egyoldalu volt. Mi hivtuk meg őt vendégül. A vizitet nem »adtuk vissza«, több ezer éve. Akkor, kérem, ne is tegeződjünk.

Az igazán okos kutyát nem szeretjük. Emlékezem, egyszer a czirkusz öltözőjében az ölembe ugrott egy artista-kutya, aki (nem: amely) pár perczczel azelőtt a porondon mutogatta ezermesterségét. Én lámpalázat kaptam. Nem tudtam megsimogatni. Egyetlen szó se szakadt ki belőlem. Az ember, ez a kutya-isten, babonás félelmet érez az ilyen okos állat iránt, a szerepek megcserélődnek és a kutya kap valami baljós, boszorkányos, ördögi jelleget. Ismerek egy tizenhárom éves kislányt, aki a macskáival alszik, de a kutyát szemérmesen kiküldi a szobából, mikor vetköződik. Az már *valaki*. Nem bántja az öreg parasztcseléd, de feszélyezi az okos, éber, kedves orosz agár. Az se véletlen, hogy a nagyemberek közül igen sok nem szerette, egyenesen gyülölte a kutyát. Goethe, aki mindent tudott, amit a korában tudtak és mindent megsejtett, amit mi tudunk és tudni fogunk, a diabólikus szinjáték első szereplői közt lépteti fel az ártatlannak látszó, settengő és karikázó uszkárt, aki később felpuffad, tüzet szór és ördöggé vedlik. Otto Weininger emliti ezt, aki a kutyát a leggonoszabb állatnak tartotta, nőiesnek, ravasznak, gerincztelennek. Talán a rejtett szellemi életét érezte, amely emberi szemnek nem látottan munkál, a bebörtönzött képességét, amely most — ha igaz a mannheimi hir — egyszerre napfényre robbant.

Nekünk mindenesetre megváltozik a gesztusunk addig, amig az eset tudományos birálatát meg nem kapjuk. Nincs többé patriárkális idill. Amikor hazamegyünk, meggyujtjuk a villanyunkat és fáradtan ejtjük ki szájunkból a szivart, nem nyujtózkodunk már olyan nyugodtan,—mint azelőtt, minthogy a diványon, az ágy előtt megpillantjuk a fox-terriert, vagy a dohánysárga vadászkutyát.

Ember, vigyázz: — nem vagy egyedül.

K. D.

Operáczió.

Egy-két szót még dadog szegény beteg,
Aztán nagyot sóhajt, hörög s elalszik.
Hatalmas test: izom s háj — rengeteg,
Mély csend; az ép sziv dobogása hallszik.

A két asszisztens halk parancsra vár,
A müszereknél áll a két apácza;
A kés villan, hosszut vág a tanár
S véres, mély torkát a has-seb kitátja.

Villámgyorsan metsz, vág, varr a sebész;
Buzgón kötöz; a remek munka kész:
Legyőzve a betegség, a konok.

Aztán lerak maszkot, köpenyt, kötényt,
Nőkről beszél, mig felmossák a vért
S a folyosón sirnak a rokonok.

Kemény Simon.

A tudomány jegyében.

Kaligula.

Ha valamely sulyos és bonyodalmas esettel van dolgunk, akkor a homályt néhány általános jelző alkalmazásával véljük eloszlathatni. De hogy vajjon ezuton a dolgok velejéig lehet jutni, azt határozottan kétségbevonni merem.

Ha olyan furcsa jellemmel, mint amilyen Kaligula császár volt, kerülünk szembe, akkor viselt dolgainak furcsaságát rendesen azzal magyarázzuk, hogy őt őrültnek mondjuk. Ha azonban Kaligula gondolkodását és tetteit közelebbről vizsgáljuk, akkor azt találjuk, hogy azok logikus folyományai a császár nézeteinek és világfelfogásának. Tehát nem lehet őt bolondnak nyilvánitani. Kaligula történeti és igazságos megitélését különösen az a körülmény nehezíti meg, hogy a jogos harag és guny folytán, melyet kegyetlen kormányzásával előidézett, a császár számos véres, vagy bolond tettéről csak rendszeresen torzitott hagyomány maradt ránk. Manapság tehát helyes itéletre csakis Kaligula jellemének lélektani analizise utján juthatunk. Egy német tudós erre az utra lépett és csakugyan érdekes, figyelemreméltó eredményre jutott. *(Delius:* Zur Psychologie der römischen Kaiserzeit.)

Az öreg Tiberius mély aggodalommal nézett élébe a jövőnek, mert tulajdonképpen senki sem volt, akinek birodalmát nyugalommal átadhatta volna. Germanicus bátyjának fiáról, Kaliguláról nem volt jó véleménye. Ez akkor 25 éves volt. Utoljára Kapri szigetén, Tiberius palotájában élt, a hatalmas aggastyánt félelemből tisztelvén. Egyszerüen és szüken élt itt, mert Tiberius a fényüzést gyülölte. Váratlanul azonban Kaligula ura lett a világbirodalomnak és a népek alázatos tiszteletében részesült. Kaligula igazi kedvencze volt a rómaiaknak: Augustus vérének sarja, a nagyon megsajnált, a számkivetésben elhalt Agrippina fia, atyjának, a vig és emberszerető Germanicus-nak képmása. Valósággal fellélekzettek az emberek arra a hirre, hogy a keményszivü, elzárkózott öreg ur kormánya alól megszabadultak; egy virágzó ifju állt a világ élén, tehát csak most fog bekövetkezni az öröm és a béke zavartalan élvezete. Kaligula maga hozta atyjának holttestét Rómába. De a halotti menet diadalmas ünnepi menetté vált. A nép örömmel fogadta régvárt urát. Az áldozatok füstje égbe szállt, virágokat szórtak az uj császár utjára és jóságtól sugárzó arczezal vonult Kaligula birodalmán keresztül. Mily szép, előkelő ifju! Magas termetü, vállas alak, erélyes, finom metszésü arcz, mélyenfekvő, tüzes szemekkel. Ki ne szerette volna? Az ő láttára mindenki könyekre fakadt és a vén asszonyok azt kiáltották: »Te vagy kedvenczünk, kedvesünk, aranyunk, csillagunk!«

És a végtelen lelkesedést, melylyel a főváros minden rendje az uj korszakot üdvözölte, csakugyan igazolta az a mód, ahogyan Kaligula az örökölt hatalommal eleinte élt. Rajta volt, hogy a rómaiak jóakaratát megtartsa és iparkodott, hogy népeit boldoggá tegye. És ez sikerült is neki elég hosszu időre, mert kezdetben értelmesen és szerényen lépett fel, különösen a szenátussal szemben. A börtönök megnyiltak, a számkivetetteket hazahivták, a terhes törvényeket enyhitették és ami a fő: tele kézzel szórták a pénzt. A fösvény Tiberius államkincset gyüjtött, tehát mindenütt takarékoskodott. Az uj uralkodó azonban azt kivánta, hogy a tömeg élvezzen és a boldog korszaknak örvendezzék. A felségsértési pereket megszüntették, a gyülölt feljelentőket a fővárosból számkivetették, az összes számüzötteknek és foglyoknak megkegyelmeztek, az igazságszerető történetirók megtiltott munkáinak olvasását

ujra megengedték. A kormányzás egysége és ezzel együtt a béke is biztosittatott.

A császár maga azonban szenvedélyesen hódolt az érzéki örömöknek. Azonban a mértékletességhez szokott test nem birta ki az uj életmódot: Kaligula veszélyesen megbetegedett. Róma és a tartományok lakói az istenekhez fohászkodtak és fogadalmakat tettek szeretett fejedelmük meggyógyulásáért. És az istenek meghallgatták az imákat. A császár felgyógyult és a nép öröme végtelen volt.

De nemsokára a jobb elemek rémületükre tapasztalták, hogy mily veszedelmessé válhatik a római császár kolosszális hatalma egy olyan ember kezében, aki nem tud önmagán uralkodni. Kaligula mindaddig folytonos szellemi mámorban volt, amely valószinüleg az életéért való általános aggodalomnak végtelen nyilvánulása következtében tetőpontjára hágott. A császár teljesen meg volt győződve arról, hogy baj őt nem érheti, hiszen nagy, a sors által megszabott feladat előtt állott! Kaligula érezte, hogy ereiben Augustus vére folyik. Egyedül ő származott tiszta isteni vérből; egyedül ő tudta, hogy miképpen vezeti a pásztor nyáját. Elsősorban ezt a legfőbb kincset kellett a rómaiak részére megőrizni és minden ellentállást meg kellett törni. Csakis abból, hogy miképpen fogta fel Kaligula császári állását és hivatását, lehet további uralkodását magyarázni.

Egy középszerü tehetségü, rossz nevelésü, lelkileg durva, erkölcsi és szellemi tekintetben fegyelmetlen férfiu óriási, korlátlannak látszó hatalom birtokába jut egyszerre. Világos dolog, hogy ilyen helyzetben azon ember, ki tudja, hogy legmerészebb ötletei mindaddig nem találnak ellentállásra, mig hatalma materiális alapja — Kaligula esetén a hadsereg megbizhatósága és a tömeg lelkesedése — elegendő támaszszal szolgál, arra a gondolatra juthat, hogy teljhatalmának becsét és hatását minden irányban megkisérelje. Az pedig csak hajszálon függ, vajjon ezen hatalomkifejtés nagyszerü, vagy aljas tetteket eredményez.

Kaligula a világ urának érezte magát, aki a többiektől elkülönitve, az egész fölött lebeg mint páratlan és az istenek által vezérelt tünemény. Sőt többnek tartotta magát az isteneknél. Ő az összes istenek összefoglalása és egysége volt: az egy, legmagasabb, legutoljára megjelent isten. Kaligula teljesen át volt hatva ettől a gondolattól, amely különben sem volt uj. Hiszen Keleten a királyok mindig isteneknek tartattak. És valóban, Kaligula szenvedélyesen szerette a keleti szokást. Őelőtte is térdre kellett borulni, az ő drágakövekkel kirakott czipőit is csókolni, őt is imádni kellett.

És épp oly mélyen gyülölte Róma józan, merev demokratikus szokásait. Vak gyülölettel vágyik a római erényt és erkölcsöt sárba tiporni és bemocskolni. Minden szent és tiszteletreméltó uzusnak éppen az ellenkezőjét akarja megtenni. Mindent másképpen akar birni, mint eddig volt, minden legyen az ő hangulatának és szeszélyének képmása. Azért veszi nőül nővérét, Drusillát (épp ugy mint ezt a keleti királyok tették) és jobban szereti őt, mint bármely más nőt. És aztán ezt a nőt az emberiség fölé is helyezi; egyedül áll ő mellette, a felséges nővér, az istennő és a forrón szeretett kedvese. Drusilla meghalt; ekkor őrjöng a császár és fájdalmában kinozza magát. Nyugtalanul, széttépett ruhában, fésületlenül bejárja országait. Hadd sajnálja meg a világ őt. Senkinek sem szabad nevetni, vagy magát feldisziteni, még a boltokat is be kell csukni, egészen Egyiptomig pang a kereskedelem. Egy embert, ki vizet árult, lefejeztetett. Egy ficsur felcziczomázva jár az utczán, nyomban leütik fejét, és hogy a családot alaposan boszantsa, a császár az öreg atyát ebédre hivja és maga koczintott vele. Az öregnek a példát követnie kell, de ugy látszott neki, mintha serlege vérrel lenne tele.

Az ember ezeket a tetteket egy őrült tetteinek szeretné mondani. Kaligula azonban alig volt őrült, de ideges, szeszélyes, büszke, fenhéjázó és önmagával meghasonlott ember volt. Mert összes eszméi teljesen logicze egy központ köré csoportosulnak: ő a világ császár-istene.

A csőcseléket utálta, de éppen vele szemben tehetetlen volt. A czirkuszban, ahol a tömeg rivallásával uralkodott, nem egyszer dührohamot kapott. Az előadás közepette elrohant. »Ah, ha mindnyájuknak csak egy nyakuk volna, mily szivesen vágnám azt le.«

Kaligula fölötte érzéki volt. Gyorsan váltotta szeretőit és senkinek sem volt szabad azt a nőt csak megérinteni, akit a császár csak egyetlen egyszer átkarolt, mig végre Caesonia őt teljesen lebilincselte. Ez megbizottja volt a politikában is. »Miért szeretlek annyira, Caesonia, — igy szólt hozzá — ezt a titkot szép testedből ki kell hoznom, ha nem lehet másként, hát a kinpadon«. Azután megint éjszakákon keresztül csak szent szivét élvezte. Ha a hold holdtöltekor ágyába világitott, akkor azt mondta: »Lássátok, Luna maga ágyamon hozzám simul.« Lelkében homályos sejtelmek bolyongtak nyugtalanul. Senki sem érthette azokat. Reggel aztán ugy mesélte el: Álmában maga a tenger jött palotájához és az egész éjjelen át beszélt vele.

De nagyon tévednénk, ha azt hinnők, hogy Kaligulának nem volt érzéke az állam és annak ügyei iránt. Hiszen tudjuk, hogy Rómát a világ legszebb központjává akarta tenni. A korinthoszi szorost a világkereskedés felvirágoztatása végett át akarta furatni. Hadügyi dolgokkal is foglalkozott. Hadsereggel Galliába vonult, Britanniát meg akarta hóditani. A Rajna vidékén az őrségek fölött szemlét tartott és szigoruan követelte mindenkitől a katonai fegyelmet.

Nem egyszer nagynak is mutatkozott. Félelmet nem ismert. Önérzete megtiltotta neki, hogy alattvalóitól rettegjen. Midőn az ellene szőtt összeesküvések kezdődtek, Kaligula az összeesküdt katonatisztek közé lépett és azt mondta: »Valóban lehetséges az, hogy ti azt hiszitek, hogy én a halált megérdemeltem? Hihető-e ez? Hát jól van, öljetek meg«. Máskor fegyvertelenül lépett az összeesküvők elé: »Ti hárman vagytok, én pedig csak egy, nektek kardjaitok vannak, nekem pedig semmim sincs, hát csak merjétek a gyilkosságot«.

Az ilyen alkalommal Kaligula minden izében katona és római volt. De más hajlama is volt, még pedig a görög és a kelet iránt. Ez okból rajongott a pantomimákért. Saját maga lépett fel palotájában gyöngyczipőben és tánczolt erotikus tánczokat. Igen gyakran jelent meg mint Zeus, aranyszakállal és villámmal, mint Neptunus, a három szigonynyal, mint Mars, mint Herakles, vagy Bacchus; sőt Vénusznak öltözve is mutatkozott barátainak.

Igy ment ez éveken át. A császár halavány lett a sok virradástól, korán megkopaszodott, mélyen fekvő szemeinek tekintete mindinkább vadabb lett. Merev fényük hires és félelmet keltő volt. Hirtelen harag, szeszély, düh váltakoztak nála szeretetreméltósággal és jósággal. Nem csoda, hogy a császárt mindkevésbé szerették. De ezzel ő nem törődött, sőt ellenkezőleg, népszerütlenségét rendszeresen fokozta adóemeléssel, a szenátorok kigunyolásával és megsértésével. Igy végzetének be kellett teljesednie. Fékezhetetlen gunyvágya bukását idézte elő. A császár nagyon jól mulatott azzal, hogy Cassius Chaerea kapitányt, kinek nagyon vékony hangja volt, puhánynak és perverznek gunyolta. Ha a derék katona a jelszóért jött, Kaligula, aki mindig valamely czélzást tartalmazó szavakat használt, p. o. Priapusz, vagy Vénusz, melyeknek továbbitása által Chaerea nevetségessé vált. Ez roppantul fájt a derék kapitánynak és azért a többi elégületlennel összeesküvést szitott. Midőn Kaligula a czirkuszból egy folyosón átment, Chaerea a császár felé tartott és egy csapással átvágta nyakát.

Erre óriási zaj támadt. A germán testőrség vakon üt. Caesonia odasiet és kis leányával jajgatva borul a véres holttestre. De ezt a kettőt is összevágja egy centurio. A holt császárt pedig barátjai elviszik, elégetik, hamuját pedig a tiberiusi kertekben elhelyezik.

A szenátus megbélyegezte Kaligula emlékét. Fölösleges határozat, mert jobban, mint a császár önmagát megbélyegezte, nem tudta azt senki más megtenni. Mily gyorsan játszotta el a nép kedvencze és reménye népszerüségét!

Bloch Henrik.

Várom őket.

Akik elmentek bucsu nélkül
S csukott ajakkal fekszenek,
Oly különös, hogy nem üzennek
A kedvesek.

Oly érthetetlen, hogy szemükkel
Intettek: holnap s lám, soha!
Rájukfagyott némán az élet
Mosolya.

Várom, hogy egyszer szembejönnek
S tovább ballagnak majd velem,
De köztünk, hallom, mély az árok:
A végtelen!

Csak egyszer ülnének le vélem
A lét tavaszi terraszán
S néznénk a holdat, mely, mint arczuk,
Halavány.

Juhász Gyula.

A háromszáz éves ember.

Vázsonyi Vilmos legmerészebb álmát valósitotta meg a *mozi*: az ország arisztokratái demokratábbak lettek a demokratáknál, a *noblesse oblige*-on tultették magukat és odaállottak komédiázni az utczán az operatőr fölvevő masinája elé. És amire egyetlen divatos, elkényeztetett, elkapatott pesti szinész nagy pénzért sem vállalkozott volna, azt minden legkisebb zsén nélkül megcselekedték a főuri világ tagjai. Odaadták magukat a bámészkodó, meg nem értő tömegek gunyolódásának és fáradhatatlan buzgósággal játszották meg *A háromszáz éves ember* groteszk alakjait.

A darab története kénytelen volt hozzásimulni a moziközönség tulzásokhoz, frappáns képekhez hozzászoktatott igényéhez és a szereplők mindenben deferáltak azoknak a követeléseknek, amelyek a mozi nézőteréről a vászon felé tekintenek. Persze, hogy az ország főuri hölgyei és urai odaállottak az Asta Nielsen és Psylander babérral, virággal himezett utjára, annak az a magyarázata, hogy *A háromszáz éves ember* czimü film *jótékonyságot* kiván szolgálni: az árva, anyagiak hiányában prosperálni nem képes *magyar aviatika* föllenditésére és a *Poliklinika Egyesület* javára forditják az arisztokrata-film jövedelmét.

A háromszáz éves ember-ben Andrássy Katinka grófnő játszsza a fő női szerepet. Egy tizenhetedik századbeli grófkisasszonyt, akibe beleszeret egy ifju várur (Batthyány Gyula gróf), de aki nem viszonozza a szerelmét, mert más képét hordja a szivében. Egy másik várurét (Csáky István gróf), akit a loggián, himzési munkálatba merülve, türelmetlenül vár. Nem győzi várni, mire lemegy a kertbe, imádottja elé. A kertben megpillantja azt a fenyőcsemetét, melyet nemrégen sajátkezüleg elültetett. Veszi a kapát és megkapálja a fácska tövét, amidőn egyszerre elébe toppan nem a szerelmese, hanem a másik, aki szerelmet vall neki, kezéért esd, de visszautasittatik. A boldogtalan várur távozóban sóhajtva kérdezi:

— Minden reményről le kell mondanom?! Sohasem lesz az enyém?!

— De igen, — hangzik a grófkisasszony eperpiros ajkáról — nőül megyek magához, ha ez a fenyőcsemete (egyik kezével a fácskára mutat, a másikat az ég felé emeli) magasra, nagyon magasra nő, fel a felhőkig ér...

A várur, akinek előzően koczkajáték közben összetüzése volt riválisával, támolyogva megy haza, s betegen rogy le egy kerevetre. Apródja (Vay Ádám gróf) hivja a felcsert (Dessewffy I. gróf), de a beteg elküldi a doktort.

— Az én bajomat — mondja neki — te nem tudod meggyógyitani...

Az orvos elsiet és a gróf szemére jóleső álom száll. Morfeusz karjaiban a legfurább dolgokat álmodja. Megálmodja az 1914. esztendőt. Álmában megjelenik apródja frakkban. Czilindert, lakkczipőt, sétapálczát nyujt át neki, divatos angol ruhát, amiket a várur idegenkedve, boszankodva lök el magától. Haragosan megy ki a szabadba, ahol minden oly különös. Minden megváltozott körülötte, az emberek, a házak stb., ami megzavarja lelkét. Összevissza bolyong és közben betéved a városba, ahol az emberek megbámulják lovagi öltözékében. Sok kalandon átjutva, a Ritz-szállóba vetődik, hol éppen ötórás teánál talál egy uri társaságot. A fiatalság (Hadik-Barkóczy Hella grófnő és több mágnáshölgy, meg férfiu) a matsciche brasilienne-t járja. A lovagot megpillantva, nagyon mulatságosnak tartják, hogy belevonják a tánczba. De a várur nem ösmeri a furcsa tánczot, dühös lesz és megmutatja, mi az igazi magyar táncz: a palotás. Eljárja ezt a tánczot, de hirtelen abbahagyja. Szeme megakad ugyanis egy lovagló-kosztümben belépő hölgyön: ideálja, Borbála grófnő jött be. Borbála mosolyogva fogadja az üdvözléseket, aztán elsiet. A lovag nagy szörnyüködésére az egyik elegáns ur — riválisa — karján. Utánuk! Ezzel kiszalad az utczára, ahol látja, hogy Borbála és vőlegénye lóra kapnak. Hogy érje utol őket? Egy boy (Széchenyi Imre gróf) robog arra valami furcsa alkalmatosságon. Lelöki a fiut a biczikliről, de ennek nem veszi hasznát. Nem tudja kezelni. Ezután meg akar állitani egy közeledő automobilt, de a soffőr (Zichy Béla Rezső gróf) ellöki. Kinjában elrabolja egy arra bukdácsoló vasárnapi lovas (Andrássy Mihály gróf) szürkéjét, amelyen ellovagol. A »Sonntagsreiter«, hogy visszaszerezze a lovát, kifogja egy a bakon bóbiskoló konfliskocsis (Esterházy Ferencz gróf) gebéjét és üldözőbe veszi a lovagot. A konfliskocsis megijed, ő is félti a lovát. Hogy a tolvaj után iramodhasson, egy asztalosinas kézikocsijába fogott csacsit fog a kocsijába és igy tovább. A derüs jelenetek egész sorozata következik. Közbelép egy rendőr is (Csáky Béla gróf) és az egész társaság a lovag nyomában kijut a repülőtérre, hol a várur elrabolja Borbálát és aeroplánon szökteti meg. A grófkisasszony szive fenn magasan a levegőben meglágyul és Borbála, aki kiábrándult szerelméből, kezét nyujtja a várurnak. Ebben a pillanatban — amint lenéznek a magasból a földre — látomány jelenik meg: a kis fenyőcsemete hirtelen megnő. Egyre nagyobb lesz és felnő a felhőkig...

*

A mozgófelvételeket Fröhlich János és Fodor Aladár *Kinoriport*-ja készitette.

Az utolsó Stuart.

Angol-amerikai regény, CASTLE ÁGNES és EGERTON után.

III. rész. Egy héttel később. (14)

Cluny egy kissé még az ablaknál maradt, a távolba merült tekintettel; de szemei tudomást se vettek arról a ragyogó látványról, mi Helént annyira elbájolta; legkisebb árnyalatát is élesen megfigyelte, olyannak látta, attól a hangtól pedig, amelylyel most nejéhez szólt, egészen megdöbbent.

— Az ember szinte azt hinné, mintha a lelkiismeret furdalná — elmélkedett magában a doktor.

— Oh, milyen boldoggá tett ön engem! — csendült meg a herczegné hangja, amint az ajtó férje után becsukódott és magukra maradtak. Odament a doktorhoz és fehér kezét karjára téve, kérdezte:

HA MAJD MEGNŐ EZ A FÁCSKA A FELHŐKIG . . .
Andrássy Katinka grófnő, Batthyány Gyula gróf.

Apród: Vay Ádám gróf. Várur: Batthyány Gyula gróf.
Felcser: Dessewffy István gróf.

LESBEN . . .
Batthyány Gyula gróf.

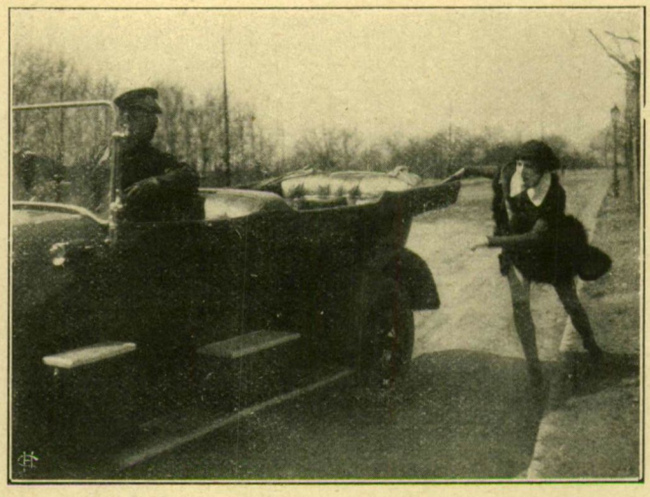

Soffőr: Zichy Béla Rezső gróf.
Várur: Batthyány Gyula gróf.

A HÁROMSZÁZ ÉVES EMBER.

ARISZTOKRATÁK A MOZIVÁSZNON. (A KINORIPORT FELVÉTELEI.)

szemei messzebb néztek, saját lelkébe, belső, kinos küzdelmének szemlélésébe voltak elmerülve. Aztán hirtelen fölocsudva sarkon fordult és szó nélkül sietett az ajtó felé.

A feleuton mégis megállt s igy szólt hátra nejéhez:

— Mennem kell, édesem, le kell vetnem magamról ezt a poros holmit. A viszontlátásra!

Borzasztó kimerültnek látszott. A doktor legalább, kinek szeme a sürü szemöldök alatt a beteg arczának

— Tehát nem gondolja, hogy komolyan beteg? igazán nem gondolja?

— De még mennyire az, — gondolta magában a doktor — Isten bocsássa meg, hogy eddig tétlenül néztem. Rajta, doktor, Sebestyén barátom, itt az utolsó percz, hogy végre közbelépj.

— Beteg? — szólt hangosan, fitymálva. — Nincs neki tudtommal semmi baja. Hanem ideges. Nagyon ideges, asszonyom; semmi egyéb.

— Nem értem, doktor, beszéljen világosabban — riadt fel a nő, ujjaival a doktor karjába kapaszkodva.

A doktor az ő becsületes, jóakaró szemeivel mélyen belenézett a nő aggodalmas arczába.

— Hát nézzen ide, — szólt — ez nem olyan eset, ami az én szakmámba vágna. Ezt a kis bajt önnek kell meggyógyitania. A herczeg agyon van zaklatva. Honnan tudjam én, hogy mi gyötri? Az bizonyos, hogy valami nagyon erősen megtámadta az idegeit. Teringettét! rucczanás, afféle kéjutazás... És az első hét végén; ha ön az a nő, amilyennek én tartom, már tudni fogja, mi az a kis semmiség, ami oly kétségbeejtően megtámadta férjének idegeit és aztán hozzá fog látni, hogy azt a semmiséget elháritsa az utból, gyorsan, egyszer és mindenkorra.

Helén leejtette kezeit a doktor karjáról. Egészen elhalványult. Szemei kitágultak. Szájának két sarka ugy leesett, mint egy gyermeké, akit valami nagyon elkeserit.

A MEGNŐTT FA.
Andrássy Katinka grófnő, Batthyány Gyula gróf.

Rendőr: **Csáky Béla gróf.** Boy: **Széchenyi Imre gróf.**
Kocsis: **Eszterházy Ferencz gróf.**

SZÖKÉS AEROPLÁNON.
Andrássy Katinka grófnő, Batthyány Gyula gróf.

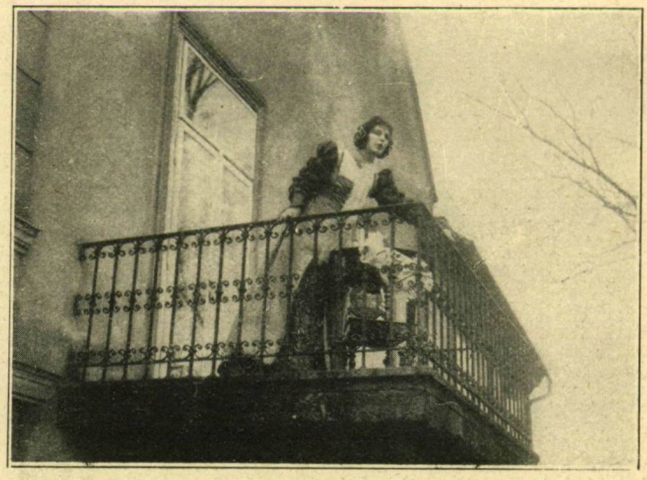

A LOGGIÁN.
Andrássy Katinka grófnő.

A HÁROMSZÁZ ÉVES EMBER.

ARISZTOKRATÁK A MOZIVÁSZNON. (A KINORIPORT FELVÉTELEI.)

Néha nagyon kis dolog, egy kis haszontalanság borzasztóan rá tud esni a férfi idegeire. A nagy angol iró, Carlyle például nem szenvedhette a kakasokat. Ugy-e hogy különös! Én meg, jól tudja, nem szenvedem a tömjénfüstöt. Pedig olyan ártatlan dolog. Tehát egy kis utazásra van szükség. Az roppant jót tenne neki. Egy kis utazás, hanem önnel együtt. Vigye magával, amilyen hamar csak lehet, inkább ma, mint holnap. De csak kettecskén menjenek, érti, egy kis nászi ki-

— De doktor, doktor — csak ennyit mondott. Valami megfoghatatlan, sejtelmes, zavaró, ijesztő érzés tolakodott eddig nyugodalmas, derült, világos életébe. Nem volt ez érzésnek még semmiféle alakja, valami uj volt, merőben és borzadalmasan ismeretlen; nem tudott neki nevet adni, de azért homályosan bár és névtelenül, de jelen volt, ezt tudta.

— Mondja, — erősködött a doktor — nem pompás orvosság? Kérdezze meg csak a férjét és nézze

meg, mit szól hozzá, hogy fog neki tetszeni! Meghiszem azt! Uj mézeshetek! Nagyszerü!

És kaczagásától visszhangzott a csöndes, tágas terem. Azzal vette kopott, fakult kalapját, meglobogtatta a herczegné felé és kisurrant a kertre nyiló üveges ajtón. De egy percz mulva visszatért s betekintett a nyitott ablakon.

— Igazi kéjutazás, ne felejtse! — szólt figyelmeztető ujját rázogatva. — Semmi nénik, se rokonok, se férfiak, se nők és semmiféle fogadott leánykák, — semmiféle fogadott leánykák Azt mondom!

Nehéz lépteit hallani lehetett, amint tovament a kavicsos uton. Helén mozdulatlanul állva maradt; ugy tünt fel neki az egész, mintha álmodnék.

— Semmiféle fogadott leánykák — ismételte félig ön udatlanul. A fenyegető, alaktalan rém pedig egyre sötétebbé és határozottabbá vált. Miért? Azt nem tudta.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

Talán a világon se volt boldogabb férfi ezen a ragyogó októberi délelőttön, mint George Dodd, amikor átvágott a napsütötte zöld pázsiton és rohant le a hüvös, sötét kis mesgyén a rózsalugas felé.

Ablakából fedezte föl a fehér szalmakalapot, a fehér, libegő ruhát s azt hitte, hogy a jó alkalom, amelyre a két utolsó nap hiába várakozott, ime, kinálkozik számára, még pedig a legkezdvezőbb körülmények között. Ennek az embernek mesterkéletlen természete tele volt néma költészettel: a kék ég, a napfény, a virágillat, a természet szinpompája mind arról az uj csodás szépségről beszélt neki, mely csak az imént bukkant föl először életében, férfi voltának ujonnan támadt, eddig ismeretlen szerelmi álmáról.

A szerelem vak, annyiszor hallottuk, hogy már azt hiszszük, igaznak is kell lennie. Mégis vajjon igaz-e? Vajjon nem ugy van-e, hogy szerelmes szemmel nézve, mindent átalakitva, a szerelem saját fényétől megvilágitva, mindent szinesen látunk, magát az életet az öröm, a boldogság honának, a fiatalságot véghetetlen szépségnek, a legnagyobb nehézségeket csekélységeknek látjuk, az embert jóságosnak, a hüséget örökkévalónak? Ami különben, ha esetleg igy van, — azt mondhatná a czinikus — még veszedelmesebb állapot a vakságnál. De azért meglehet, ha eljutunk valaha abba a másik világba, hol, amint mondják, a szeretet az egyedül uralkodó hatalom, azt tapasztalhatjuk, hogy amit idelenn láttunk, végre sem volt csalóka, üres káprázat, hanem előrevetett hü képe annak, ami odaát következik.

Hanem szomoru, hogy a paradicsomi üdvösség olyan kényes, mulékony dolog ezen a tökéletlen földön. Ádám üdvössége odalett, alighogy a szegény ember beleharapott egy almába. George Dodd üdvösségét is nagy rázkódás érte egy második szalmakalap részéről, odalenn a rózsalugasban. Ez a szalmakalap erős angol gyártmány volt, rikitó szines szalaggal, a legutolsó auto-verseny jelvényével övezve. Nyugodott pedig ez a szalmakalap Totol márki diószerü, hosszukás fejebubján, amely fejecske a nemrég mult melegebb napokra való tekintetből, olyan erősen meg volt nyirva, mondhatni leborotválva, hogy egészen csupasznak látszott, mint egy szürke egérnek a teste. És ettől, ha lehetséges, még borzasztóbban kidomborodott Totol ur arczkifejezésének egész furcsasága.

Ott kuczorogva a füben, ugy elrejtőzve minden megfigyelés elől, hogy a kastély emeleti ablakaiból se lehetett volna meglátni, olyan biztos fedezetben, hogy katonáék is megirigyelhették volna, szájában az örökös czigarettával, görcsös kis kezeivel térdeibe kapaszkodva, De Lormes márki szemmelláthatóan igen-igen jól érezte magát, valósággal lubiczkolt a gyönyörüségben.

Mikor bátyja befordult a sarkon és megállt, elképpedve a második szalmakalapon, Totol márki éppen élesen vihogott, csak ugy hasogatta a levegőt. Szertelen jó kedvében egész teste rángatózott, idegesen lóbálta hosszu bőrczipőit, mind a két kezével teljes erejéből dörzsölte lábszárait, föltárva egész hosszában a fehér-vörös körkörös csiku harisnyákat, amelyek olyan vézna pipaszár lábszárakhoz voltak erősitve, hogy egy tisztességes minőségü csontváz is gunyosan tekinthetett volna rájok. És az amerikainak teljes elrőkönyödésére, rövid életü paradicsomi érzületének lehütésére egy ezüsthangu csilingelő kaczaj is csatlakozott a Totol ur kellemetlen, bárgyu röhögéséhez.

Joy kaczagott oly jóizüen! Egy kosár rózsával a karján, amint ott állt és éppen le akart vágni egy szép, nagy, nyiló La France-bimbót, és széles karimáju kalapja alatt csak ugy irult-pirult, alkalmasint attól, amit Totol ur mondott neki, olyan kedves kép volt, amilyent egy férfi szem csak kivánhat magának. És Dodd szive összeszorult attól az oktalan féltékenységtől, mely azt is kinozza, ki még nem tudja, hogy szerelmes-e igazán és szeretik-e viszont, mely egyformán kiterjeszti gyanuját őszszakálluakra és iskolásgyerekekre, ártatlanra éppen ugy, mint arra, ki a képzelhető vetélytársak sorában is csak a legutolsó helyet foglalja el, aki legkevésbé lehetne veszedelmes.

Joy azonban, ki a Totol jelenlétét nyilván nem tartotta kellemetlennek magára nézve, most az ujonnan érkezett iránt se tanusitott semmi ellenszenvet. Sőt ellenkezőleg: nevetését azonnal elfojtotta, elrejteni igyekezett a jobb meggondolás, az illendőség szelid leple alá, mosoly derült arczára, arczagödröcskéi is mosolyogtak, ugy üdvözölte Doddot szemérmesen.

Nem ugy Totol; biz ő fajtájának sajátos, kérkedő őszinteségével világosan kifejezte nemtetszését.

— Ugyan, George, embereld meg magad és eredj innen! A kisasszony meg én nagy bajjal kerestük ki ezt a kedves kis zugocskát, de csak magunk számára. A francziák azt olyan finoman fejezik ki, mikor valaki valahol nagyon felesleges. Odaát a yankee nem tudom mit mond: odább egy házzal! vagy: le is, fel is ut! A fődolog az, hogy: hordd el magad, drágám.

— Aki drága, mindenütt drága, nemcsak Amerikában — szólt a leány egyszerüen, de azalatt olyan pillantást vetett a tengerészre, amely határozott felszólitás volt, hogy ne hordja el magát, és ettől a pillantástól nyomban elolvadt a tengerész ingerültsége. A leányt még soha ilyen szépnek nem látta, mint e pillanatban, soha ilyen csábitónak. Egészen közel ment hozzá. Ugy érezte, mintha a leány e rózsalugas, e rózsaillat lüktető lelke volna.

— Engedje meg, hogy segitsek, — szólt, rátéve nagy kezét a leány piczi ujjaira és a nehéz kerti ollóra — maga csak mutassa, mondja meg, melyiket akarja, és én levágom.

A leány azonban gyöngéden, szinte észrevétlenül elvonta kezét az érintés alól.

— Ez aztán amerikai okvetetlenkedés, — mormogott Totol — ugy voltunk itt kettecskén, boldogan, mint egy gerlepár az oczeán egy kis szigetén, és neked ide kellett tolakodnod vaskos mivoltoddal a mi kis zugocskánkba! Nem igaz, Joy kisasszony? Ő olyan kedvesen mulattatott engem! S én oly kedvesen mulattattam őt! És ha azt hiszed, hogy te valami bájos figura vagy, mikor ideállsz nézni, hogyan szakit-

ják a rózsát, — nos, ha azt hiszed, hát akkor alaposan tévedsz, drága öcskösöm!

Joy alig észrevehetően kunczogott magában. George Dodd pedig csak most vette észre először, milyen szép vérpiros rózsabimbó virit Totol márki tenniszkabátjának gomblyukában. Mindig ugy ismerte magát, még pedig nem ok nélkül, mint tisztafejü, nyugodt természetü ficzkót; ezért az indulat, mely egyszerre magával ragadta mint a fergeteg, őt magát talán még jobban meglepte, mint társait. A kezében levő kerti ollót éktelen dühvel ugy földhözvágta, hogy alig látszott ki onnan, aztán szeretett öccse felé fordult.

— Hallod, — szólt reszkető hangon — ha arra kerül a sor, hogy valaki tovább álljon innen, én tudom, hogy ki lesz az! — Két lépést tett előre s iszonyu megvető tekintettel mérte végig az ott kuczorgó szánandó alakot. — Te... te kis béka!

Totol e szempillantásban két-három ugrást tett a füben, ugy mint volt, guggoló helyzetben, hiven utánozva az éppen emlitett ugrándozó állatocskát, mig végre biztos helyre ért, Joy szoknyája mögé, ahonnan kikukucskálva, szertelen ujjongott hatalmas bátyjaurának feldult ábrázatán és toporzékoló haragján.

— Oh, kisasszony, ugy megijedtem, de ugy reszketek, mint a kocsonya, brr! brr! — hebegett brekegve.

— És ez... ez az én öcsém! — kiáltott Dodd öntudatlan drámai lendülettel. — Fuj! szégyellem, hogy egy majomnak vagyok a bátyja.

Joy most hangosan fölkaczagott.

A márki azonban visszahuzta fejét a védelmi sáncz mögé, csak onnan mert ismét kuruttyolni szánalmas, siránkozó hangon:

— Most megest majom! Oh, jaj nekem! Akkor szerinted, bátyó, én afféle fára mászó béka, avagy füben kuruttyoló majom vagyok.

Aztán kidugta fejét a szoknya mögül, hogy lássa, milyen hatása van szellemes megjegyzésének. Majd ismét szinlelte, hogy mennyire elfogta a rettegés, visszakapta fejét, vaczogtatta fogait, forgatta szemét s ugy tett, mintha a hideg rázná.

George Dodd, akinek türelme immár az apály legalacsonyabb fokára jutott, azt a kevés türelmét is, ami még megvolt, végleg az utolsó cseppig elvesztette, mikor szörnyedve kellett látnia, hogy a kis ember félelmet szinlelve, hitvány kezeivel hogyan markolász a Joy szoknyájába. Két lépéssel rajta ütött a márki uron, ugyanannyi másodpercz alatt hátul az övénél fogva mint a semmit fölkapta a földről és a puszpángsövényen átlibbentve, letette a mesgye közepére, — a világért se durván, csak azzal a biztos erővel, amely éppen szükséges volt a vállalkozás zavartalan, sima végrehajtásához.

Totol pedig négykézláb a földet érve, abban a pillanatban vissza is ugrott kényelmes ülő helyzetbe és tátott szájjal belebámult a legkisebb boszankodás nélkül erőskezü bátyjának szigoru, barna arczába.

— No de ilyet! — szólt vontatottan, elképpedve aztán elfintoritotta arczát és szaporán elkezdte dörzsölni kezeit és térdeit.

— Jobb, ha egészen lábra állsz, fiatal ember — szólt George komolyan. Aztán egyszerre lelkiismereti furdalást érzett, hogy egy nő jelenlétében ilyen erőszakos dologra vetemedhetett és hirtelen Joyhoz fordult.

— Attól félek, nagyon megijedhetett — szólt az erős férfi a képzelhető leglágyabb, legszelidebb hangon. — Alázatosan kérem, bocsásson meg.

A széles szalmakalap alá tekintett, hogy lássa a leánynak az arczát: egészen ki volt az pirulva és látszott rajta az elfojtott nevetés; de lesütött szemeit az ő sajátos szokása szerint hirtelen rávillantotta. E pillanatban arczuk csaknem összeért s a leány szeméből kipattanó szikra mintha egy perczre megvakitotta volna a fiut.

A jó tengerész eddig azt hitte, azt vallotta, hogy az igazi nő félénk, tartózkodó lény, akit az igazi férfi oltalmaz minden durva érintéstől. Ha előbb boszanthatta őt, hogyan türi a leány Totol bizalmaskodását, most nem kevésbé bánthatta, hogyan tetszeleg magának, találja örömét ebben a viselkedésében vele szemben. Csakhogy szerelme már odáig fejlődött, amikor a természetével ellentétes dolgok is csak ujabb táplálékot adtak az erősen lobogó lángnak. Egy héttel előbb a leánynak ez a viselkedése meghökkentette, gondolkozóvá tette volna a fiut; most érthetetlenül merész közeledésével titokzatos egyéniségének vonzó, elbüvölő ereje csak annál nagyobb lett. És az a pillantás azokból a szemekből méreg volt a szegény tengerésznek.

— Nem adna nekem is egy rózsát? — suttogta a leány fülébe. És ez egyszerü kérése azon az egyszerü, közvetlen hangon, ahogy ezt a szerelmesek egykor a régi szokás szerint ki szokták ejteni, nyilván bevezetés volt az egyszerü, régimódi szerelmi vallomáshoz.

AZ ELLOPOTT KONFLISLÓ.

Kocsis: **Eszterházy Ferencz gróf.**
Vasárnapi lovas: **Andrássy Mihály gróf.**

JELENET A REPÜLŐTÉREN.

Andrássy Katinka grófnő, Csáky István grófné, Semsey Ily grófnő, Semsey László grófné, Széchenyi Kata grófnő.

A HÁROMSZÁZ ÉVES EMBER.

ARISZTOKRATÁK A MOZIVÁSZNON. (A KINORIPORT FELVÉTELEI.)

A tengerész erős szive ugy vert mint a kalapács. A leány azonban kisiklott a nagy közelségből, fölkapta kosarát és a kerti ollót, visszatette a kosárba a kihullott rózsákat, még pedig hideg, okos kézzel, amely tökéletesen nyugodt és biztos volt minden mozdulatában. Amikor ismét odafordult a várakozó szerelmes felé, már ismét csak az alázatos, szemérmes, önmagán uralkodó kis leány volt, amilyennek Dodd ismeretségük első órájában találta.

— Kérem, — szólt a leány lesütött szemekkel — mit is mondott az imént?

A leánynak ez a mesterkedése bántotta, izgatta, de egyszersmind vonzotta is a tengerészt. Elvben azt hitte, hogy magasröptü férfilelkének eszményien lovagias hódolatával veszi körül a szive választotta hölgyet, de a valóságban csak őrülten szerelmes volt bele az ős férfiunak azzal az elemi ösztönszerü szenvedélyével, amely, ha kellett, az ijjat és dárdát is kezébe adta, hogy életpárját megszerezhesse magának.

— Joy! — kezdte, szinte haraggal szikrázó szemmel; de nem folytathatta tovább; háta mögött csunyául fölkaczagtak.

George olyan vad haraggal fordult hátra, amint csak valamelyik angol-szász őse fordulhatott valamikor a vadász ellen, ki zsákmányát vitássá akarta tenni. De Totol vigyorgó képének puszta látása egy percz alatt lehántott a helyzetről minden komolyságot. Mert mi lehet az életben olyan szép, ünnepélyes, fenséges, tragikus, mit a nevetségesség meg ne ölne? George Dodd érezte, hogy megengedni ennek a felelősség nélkül való kis nyomorultnak, hogy egy pillantást is vethessen az ő erős, nagy szivének viharzó küzdelmébe, az nemcsak szentségtörés volna, hanem valóságos illetlenség, sértő izléstelenség. Minden tüz, villám és harag eltünt férfias szép arczáról. Ahelyett jóindulatu, szánakozó, megvető mosoly derült ajkaira.

— Ej no, nézze meg az ember, hát már sohase szabadulunk meg tőled? — rivalt rá tréfásan és hátrafordult a leány felé, mintegy jelezve, hogy e szavait mindkettőjük nevében intézte Totolhoz; de a leánynak sehol hire-pora se volt; elillant.

A márki pedig csak jóizüen kaczagott, miközben nagy vesződséggel átmászott valahogy a cserje-sövényen és visszafoglalta előbbi helyét a rózsalugasban és kuporgó helyzetében czigarettázva, prédikálni kezdett bátyjának s a nagyvilági tapasztalt férfiu meggondolt hangján magyarázgatta a dolgok mivoltát a világtól elmaradt, tapasztalatlan, vadonat vad legénynek.

— Hidd el nekem, kedves kis öcsém, — szólt nagy bölcsen — nem vagy te a mai világból való. Azt hittem, megpukkanok a kaczagástól, mikor hallottam, hogyan kérsz muzsikálva egy rózsát ettől a kis leánytól. Hangod, föllépésed a század harminczas éveire emlékeztetett. 1830-iki stilus volt minden tekintetben! Oh, jóságos istenkém, mennyire untat engem ez a 30-iki stilus. Mindig is untatott. Szegény apám is ennek volt a rabja. Szülőanyám már kevésbé. Kissé még ő is merev, szertartásos, de már éppen nem regényes, hála az Égnek! Mindezt nagyobb okulásodra mondom, bár nem tartozik egészen a dologra.

A tengerész összefont karokkal állt és nézte a márkit, de az eszét egyeben jártatta. A Totol ostoba közbelépése mára alaposan megrontotta a kinálkozó kedvező helyzetet. Most csak arra gondolt, hogy minél hamarabb megragadhasson egy hasonló jó alkalmat.

— Hagyom a kis hülyét, — gondolta magában — hadd öntse ki bolond bölcseségét, akkor talán könnyebben jutunk tőle egy szabad órácskához, amikor rendezhetjük a dolgunkat.

— Csak folytasd, — szólt fenhangon, bátorítólag — érdekes, igen tanulságos, amiket mondasz.

— Igazán? No, annak örvendek! Tehát lásd, hadnagyocskám, — folytatta Totol büszkén — jöhetsz te az ugynevezett Uj-Világból, vagy akár a legeslegujabbból is, én mégis csak azt mondom neked, hogy te régimódi ficzkó vagy. Ahogy te csinálod a dolgot, az már egészen kiment a divatból, az már »vieux jeu«, barátom, amint a franczia mondja. Tudod, nekünk francziáknak itt már az is »vieux jeu«, elavult forma, amit még tegnap is széltében használtak. A mai modern nő nem tudja, mit csináljon a magadfajta legénynyel. Nem tudja semmi hasznát venni azoknak, akik rád ütnek. Különben egy kemény diót dobtál nekem, — szólt a márki, ezer ránczba fintoritott arczczal, valóságos majomtekintettel — hogy az ördögbe lehetsz te mégis olyan, amilyen vagy, mikor az utamba került egy pár takaros példány után itélve, azt látom, akadhatsz te odaát is nőkre bőven, akik okvetlenül meg tudják tanitani az embert egyre és másra.

A fiatal ur most szünetet tartott olyan kimarjult állkapocscsal, mintha zápfogai közt éppen ezt a kemény diót akarta volna megtörni.

— Nohát, — szólt az amerikai — azt éppen nem tudom, hogy asszonyaink odaát mire tanithattak volna meg engem, de azt igenis tudom, hogy nálunk odaát a férfiaknak megrögzött szokásuk, hogy jó leczkét adnak az olyan ostoba kamasznak, aki még azt se tudja, hogyan tanusitson tiszteletet egy nő iránt.

— Tisztelet! — ismételte Totol fenső megvetéssel. — Jó, Georgeom, ez az éppen, amiben te annyira tévedsz. Nekünk, moderneknek, férfiaknak és nőknek, egyáltalán semmi időnk, hogy törjük a fejünket a tisztelet dolgában. A gépkocsi napjait éljük, szegény kis ártatlanom! Szép kis figura volnék, — vihogott magában — ha tiszteletben utaznám mint vigécz. Hitemre, szemembe kaczagna mindenki. Nem, nem, én mondom neked, ha te a régi módon akarsz enyelegni, ha a rózsabimbóajándékozásnak s más efféle czókmóknak a komédiáját akarod végigjátszani, akkor olyan valakit keress játszótársul, aki a te stilusodnak a hive. Ne szemeld ki éppen ezt a kis pirosszáju boszorkányt; mert ez modern nő, — én mondom, elhiheted — modern a feje bubjától le egészen piczi piros körme hegyéig. Olyan mai sütet, mint akár magam.

(Folytatása következik.)

Emlék.

Koromsötét volt és nagy, enyhe csend,
Még óra sem ketyegett a szobában...
Egy kislány égő arczczal felfigyelt
S lopva felült az angyalfejes ágyban.

Lelkes szeme belelángolt az éjbe,
Füle jövőből hallott drága hirt;
Felhuzott térdén, mohón, a sötétbe,
Izgatott, nagy gyerekbetükkel — irt.

Ó, — kicsi lány... van egy pár furcsa évünk.
Oly veszendő az élet, oly kevés,
Még el se kezdjük, már végére érünk.

De téged azért örökké szeretlek!
Csudálkozásod még mindég enyém,
A szemem bus mása álmodó szemednek.

Balázs Mária.

Saison.

Husvét előtt.

— *ápr. 10.*

Igen tisztelt szerkesztő ur ; szigoruan rámizent, hogy délután három órakor a nyomdában legyek a czikkel, ebben a pillanatban pedig már egy óra van. A fejem zug, mint a kagyló, melybe czigarettám hamvát szoktam eltemetni, az előszoba ajtaján élesen berreg a villanyos csengő, a szobalány ajtót nyitogat és zárogat ; idegen hangok, — férfi és női hangok — tompa zaja suhan be az ajtó résén.

— Itthon van ?

— Nincs itthon — feleli a kioktatott szobalány.

— Hm . . . hm . . . hm . . .

A kioktatott bejön a szobámba.

— Sok urak várják a nagyságos urat ; nem akarnak elmenni.

— Mért nem akarnak elmenni ?

A kioktatott vállvonogatással felel, mintha azt akarná mondani : te csak kérdezz . . . jól tudod, hogy pénzért jöttek, az ő szegény pénzükért, melyet te nem tudsz nekik megfizetni.

— Hallja, mit vonogatja itt a vállát ! Ahelyett hogy itt vonogatná a vállát, küldje el őket a pokolba. Valakit elküldeni az előszobából az nem okoz sokkal több fáradságot, mint vállat vonogatni ! Érti ? Nem azért tartok szobalányt, hogy vállat vonogasson, hanem azért, hogy elküldje az embereket az előszobából.

Ebben a pillanatban valaki bedugta a fejét az ajtón ; a mosolygó fejét.

— Mit akar ! — mondom idegesen. — Nem látja, hogy nem vagyok itthon ?

— Őszintén megvallva, — feleli arczátlanul — nem látom ; ha hinném, se látnám.

— Ki maga ? . . . Mit akar ?

— Választ egy kérdésre. Mi lesz ön husz év mulva ?

Dörzsölni kezdem a homlokomat. Most már tudom, miről van szó.

— Hagyjanak engem békében ! — kiáltom. — Egyéb dolgom van, mint az ilyesmi !

— Addig nem mehetek el, mig nem felel kérdésemre. Mi lesz ön husz év mulva ?

És már az egész teste benn van a szobámban. A kioktatott szobalány kárörvendően néz rám.

— Igen ; mi lesz ön husz év mulva ?

Érzem, hogy elfog a szenvedély ; arczom vörös a dühtől, a szemem szikrázik és magamon kivül orditom a betolakodó felé :

— Csirkefogó ! . . .

— Köszönöm — feleli és bejegyez valamit a noteszébe.

Elmegy. A kioktatott megrovásba fürösztött tekintetet vet rám és fejcsóválva jegyzi meg :

— Még sem mondtam volna a nagyságos ur helyében, hogy husz év mulva csirkefogó leszek.

Háromnegyed egy van és nekem háromkor a nyomdában kell lennem ; ennélfogva nem reflektálok a bizalmas megjegyzésre. Egy rövid mars ki az egész, amit feléje röpitek. Hálából sorba ereszti be az imént csengető idegen látogatókat. Zugó fejem csak homályosan apperczipiálja a vendégek kivánságait. Az egyik mintha azt kérdezte volna tőlem :

— Ki az ön kedvencz mikádója ?

Minthogy a japán fejedelmek történetében nem vagyok eléggé jártas, csak annyit igérhettem meg neki, hogy telefonon válaszolok a kérdésre.

Egy másik kérdés ilyenformán hangzott :

— Szeretne kegyed a Calmette helyében lenni ?

— Mért kérdi ? — kérdem.

— Lássa, ez nagyon finom és elmés felelet volt — mondja ő és bejegyzi noteszébe.

Egy hölgy nem minden bájt nélkülöző mosolylyal, inkább néhány fogat nélkülöző mosolylyal kérdi tőlem :

— Hogy van ?

A meglepetéstől perczekig nem tudok szóhoz jutni. Amikor kissé magamhoz térek, még mindig kinos zavarban vagyok.

— Ó nagysád ! Ó nagysád ! . . . Boldog vagyok . . . de nekem ugy tünik fel, mintha még egyszer sem láttuk volna egymást.

— Ó, az ne zavarja önt, kedves uram. Hogy van ?

Eszembe jutott, hogy angolok, ha nem is ösmerik egymást, minden ok nélkül azt mondogatják egymásnak : How do you do ? Talán ez a hölgy is . . . ?

— Hogy van ? — felelem. — Azaz én igazán nem is tudom, mért kérdi tőlem, hogy vagyok ?

— Husvéti körkérdés — világosit fel a hölgy.

És most már értek mindent ; valaminthogy a szerkesztő ur is meg fogja immár érteni, hogy mit akartak és akarnak még tőlem azok a hölgyek és urak, akik előszobámon keresztül ostromolnak a közeledő husvéti ünnepekre való tekintettel.

Mennyi ravaszság, mennyi ötlet és kitalálás már a kérdések megkomponálásában, hát még az adandó szellemes válaszok megfogalmazása körül ! De mondhatom, egyikük sem volna olyan ravasz és agyafurt, mint az, melyet napról-napra, sőt perczről-perczre intéznek hozzánk felebarátaink és amely ebben a rövid két szóban nyilatkozott meg : »Hogy van ?«

— Hogy van, kedves szerkesztő ur ? (Mint körkérdés.)

Esküszöm, hogy erre a kérdésre kimeritő választ nem tud adni . . . Mint ahogy én sem voltam soha — és nem is leszek soha — tisztában azzal, hogy miképpen vagyok.

Fél három. Rosszul vagyok.

Maitre Jacques.

HETI RIGMUSOK.

Elmélkedés.

Olvasom, hogy Benáreszbe
Hogyan ömlenek a hinduk,
Ezrek, ezrek és tizezrek:
A Gangeszben megfürödni.
Olvasom, hogy Lássza felé
Hogy megy százezer zarándok,
Megnézni a Dalaj Lámát,
Aki pápa ur Tibetben.
Olvasom, hogy Mekka szintén
Magához von milliókat,
Mert ott látható a Kába,
Mohamednek szent köve.
Ejnye, ejnye . . . — mondom — hinduk,
Tibetiek, muzulmánok . . .
Vándorolni e helyekre
Érdemes-e, Isten tudja!
De szombaton délután a
Nyugatinál: népvándorlás,
Sok-sok ezren a vonatra
Ülnek a zarándokok.

Hát lám: ilyen dolog már ez,
Nem Lássza és nem Benáresz,
És nem Mekka, ejeje
A magyarok szent helye.
Mindössze Alagnak hivják,
S ott nem is a tömjént szivják
Tüdejükre a hivők,
Csak a pénzt veszitik ők.
Nem fürödnek a Gangeszben,
Programmjukban nincs is ez benn,
Nem látnak egy nagy követ,
Csak husz-harmincz ló-nevet.
Mégis mind, de mind kimennek!
Vajjon hol a nyitja ennek?
Milyen furcsa is a hit,
Mely megnyilatkozik itt.
De amint az utczán bolygok
Világosodnak a dolgok,
Hogy ez igy van, rá van ok:
Mink vagyunk a magyarok!
S jut eszembe, hogy az ősök,
A varkocsos, deli hősök,
Bár még nem volt sportrovat,
Tisztelték már a lovat.
S mivel ma van sportrovat már,
Nincs is szentebb a lovaknál,
Békén hazaballagok:
Most már értem Alagot.

Pikk.

INNEN-ONNAN.

A csekk. A fővárosnak megérkezett a kölcsöne, de nem pénzben, hanem csekkben. Egy kis papirlapot küldtek, amely 25 millió koronát jelentett. Nem lehet rossz néven venni, hogy a városháza csodájára járt, a papirlap kézről-kézre ment, az emberek a tenyerükre fektették és sokáig nem mosták meg utána a kezüket, mint a királylyal való kézfogás után. Ennyi energia, ennyi feszitő erő egy kis pontra konczentrálva, ennyi jólét, szerelem, tüz, étel, ruha, boldogság egy rongyon. Széditő ez, istenugyse, majdnem olyan széditő, mint egy jókora darab rádium, amelyben tömegek egészsége van, mint egy dinamit-kupacz, amelylyel hidakat lehet a levegőbe robbantani, mint egy pestisbaczillus-kultura, amely az egész emberiség halálát hordozza magában. Érthető, hogy ettől az erőhalmaztól még a pontos bürokraták is megszédültek. Addig bámulták a csekket, amig becsukták a bankokat és aznap nem is tehették be fiadzani. Ez pedig ezer koronán felül való veszteség. Igy kellett fizetni a csodálkozásért. Mert a pénz furcsa jószág. Még nézni se lehet nagyon. Az is pénzbe kerül.

* * *

A nők nevetnek. Megálltunk az első tavaszi napon a korzón: néztük a nőket, akik viszont egymást nézték. Mert a nők mindig egymást nézik. Valamint a férfiak is. Csak mellesleg jegyzem meg, — az uj pszichológia deritette ki — hogy a nemek egymás iránt sokkal intenzivebben érdeklődnek, mint ahogy képzeljük. Az utczán sétáló férfi például az utczán sétáló másik férfi ruhájáról tanul öltözködni, a gesztusairól tanul hóditani, a szájáról tanul beszélni, mert benne önmagát látja, az egyéniségét projicziálja bele. Ha próbát tennénk, akkor kiderülne, hogy két sétáló pár férfiai többnyire csak egymással cserélnek tekintetet, nem a nőkkel, viszont a nők szemei is csak egymáson legelnek. Az idén van mit nézniök. Hogy előbujtak a téli szobákból, kihozták az aszfaltra az uj divat tréfáit. Guzsbakötött lábak, a fejeken aviatikai szörnyek, madárszárnyak, hosszában, széltében, haránt, némelyiken egy egész kis hangár. Szegény nők érzik a kómikus voltukat és elmosolyodnak. Ebben a mosolyban ez van: Tudom, hogy maskara vagyok, de te talán nálam is nagyobb maskara vagy s végeredményben mindnyájan szomoru maskarák vagyunk, édesem.

* * *

— **Virágos ajtók.** A Rókus-kórház szomoru, soklakóju termeiben, e sivár és örömtelen kaszárnyaépületben önkénytelenül is eszébe jut az embernek egy kedves és szeretetreméltó figyelem, amelylyel valahol északon egy helsingforsi kórházban szolgálják a betegek jósorsát. Tulajdonképpen egészen jelentéktelen dologról van szó. Egy uj helsingforsi kórházépületben, ahol minden egyébben is kiváló gonddal őrködnek a beteg kedélyállapotára, — kicsit talán eltulzó finomsággal — a szobák ajtajaira virágokat festettek — számok helyett. Ne tessék lemosolyogni e finomkodást, mert mögötte megbecsülendő jószándék rejtőzik, melynek minden czélja, hogy elfeledtesse a beteggel mindazt, ami rideg és diszharmónikus, és elfeledtesse vele azt, hogy kórházban van.

* * *

= **Zöld paróka.** Az emberi lélek kezd mohón kapkodni a szinek után. Mintha belül valami nagy szinfogyatkozást szenvedett volna, kivülről kezdi keresni az egyensulyozót. Minden alkalmat megragad, hogy egy-egy uj szint keverjen s hozzon divatba. A tangóval belopta szinskálájába a tangószint, hogy talán a legközelebbi uj szinhez egy ujabb tánczot szerezzen. A szines puder, mint estélyi rizspor, már közönséges. Most betetőzésül megkaptuk a zöld parókát is. Már magyar szinésznő is brillirozik benne. A festészeti szeczesszió — mely annyi hátborzongást okozott annak idején — tulhaladott álláspont lett. Most már nem okozhat felháborodást, ha a korhadt fa törzse égszinkék, s ha az ég boltja kárminvörös. Most már korhadt hölgyek is hordhatnak égszinkék hajat, s csak természetes lesz, ha a haj szinéről már messziről következtethetünk embertársaink lelki világára. Temetéseken fekete parókákat fogunk látni, majálisokon orgonaszinüeket. És gyönyörködhetünk majd festői hatásokban, melyeket zöldparókás hölgyekkel produkál a kékszakál.

Liguiki. Liguiki diszmüárus volt, ötvenöt éves, száraz kinai, aki csöndesen foglalt helyet a budapesti kinai kolóniában. Liguiki csak kinaiul beszélt. Liguiki mindig mosolygott, savanyuan, komolyan, ázsiai etikett szerint. Liguiki tul a tengeren megtudta az ideküldött előörsöktől, hogy van egy föld, ahol nem laknak az emberek oly sürün, mint náluk, szutykos, zsufolt viskókban, hajók födélzetén és hajók kötélzetén és eljött hozzánk. Liguiki egy szót se beszélt velünk. Liguiki mindig csak azt mondta: Peking. Liguiki sokszor azt a hitet keltette, hogy egy nyelven sem tud beszélni, még kinaiul sem. Liguiki csak árulgatta nappal-éjjel a szivartartókat, a legyezőket, az istenszobrokat. Liguikit egy délelőtt a Népszinház-utcza és az Aggteleky-utcza sarkán elgázolta az automobil. Liguiki holtteste körül nyolcz kinai nyávogott, földre szoritott arczczal, ősi ritus szerint, amig el nem jött érte a halottaskocsi. Olvasom a kis napihirt és nem tudom felfogni, mi az értelme annak, hogy valaki messze földről idejöjjön és meghaljon egy reggel, egy automobil alatt, a Népszinház- és az Aggteleky-utcza sarkán. Liguiki, te, aki a nirvánában vagy, már nem törődsz semmivel, de én még legalább öt perczig tépelődöm e vágyaktól és robajoktól hangos szanzara czifra bolondságán. Azon gondolkozom többek közt, hogy istened, a nagyköldökü és merev pilláju, sohase mozduló Buddha tudja-e, mi az az automobil és egyáltalán érvényes-e a halálod?

* * *

Ha a csendőr részeg... Cataraut elfogták, hangzott az örömhir; Cataraut nem fogták el, konyult le másnap a czáfolat és — amire a detektivfőnök Alexandriába, a helyettese Üszkübbe, egy fogalmazó Szófiába utazott és a budapesti rendőrség rajvonala az egész Balkánt közülzárta — kiderült, hogy nem történt semmi, csak az történt, hogy egy vidám rácz csendőr leitta magát. Másszóval: az egész egy amolyan kis üszkübi Köpenik volt, a konzul vakon hitt a csendőrnek, Debreczen a konzulnak, Budapest Debreczennek és a jó csendőrnek ki kellett magát aludni, hogy a budapesti nagyságos urak összenézzenek: mit keresünk mi itt, mért jöttünk mi ide? Nagy, nagy zavarban voltak, és ha volt valami vigasztaló, az csak az volt, hogy ugy történt, ahogy történt, mert — például mi történt volna, ha maga a nagy Catarau jelentkezett volna, mi történt volna, ha nem egy részeg csendőr ugratta volna be a konzult, Debreczent, Budapestet, az egész monarchiát, hanem Catarau? A merénylő most már nyugton lehet, ha még annyit jelentkezik is, nem hiszik el, hogy ő — ő. A pásztorfiu annyit jelentette be a farkast, hogy amire a farkas megjött, már ő maga se hitt benne.

SZINHÁZ.

Tessék besétálni.

Tessék besétálni. Minden jegy elkelt.

Ez a mai szinház czégére, és aki nem érti meg, az nem is mai ember. Nemcsak az igazgató dörzsöli a kezét, hogyha kiakasztja a »táblát«, de a közönség is. Aki szinházba megy, az eleve bevallja, hogy neki a szinpad mellett nem kevéssé jelentős látványosság a nézőtér, és a szinészek mellett fontosak azok is, akik kivágott nyakkal, villogó plasztronnal a páholyokban játszanak. Kezd a theatrum nálunk is pusztán társadalmi találkozóhely lenni. Egy ódon és nemes párisi szinház páholyain rostély van, amelyet a bennülő kedvére lehuzhat, vagy feltolhat, aszerint, inkognitóban akarja-e végighallgatni az előadást, vagy sem. A páholy tulajdonosa gyakran hiv ide társaságot. Kibeszéli magát a hölgyekkel és az urakkal, igaz hogy a deszkákon is beszélnek, de az nem baj. Egy idő óta a mi nézőterünk elé is leereszkedett ez a láthatatlan rostély, amely elkülöniti a nézőteret a szinpadtól, a tömeg a »zsufolt ház«-akban látja a szindarab legnagyobb vonzóerejét, részint azért, mert a találkozást keresi az emberekkel, részint pedig, mert az egyik ember a másikra akarja háritani az itélkezés jogát és kötelességét. A sok száz néző lusta lévén gondolkozni, megállapodik abban, hogy összeönti az agyvelejét valami hig, kotyvalékos péppé, gondolkozzék az, ha tud.

Mindig a tömeg hozta meg a szinházi itéleteket, gyorsan és kérlelhetetlenül, — a szinházban ősidők óta statárium van — de soha tömeg annyira nem volt éretlen erre a politikai-irodalmi funkczióra, mint ma. Nincsen tömeg-érzés. Csak a társadalmi konvencció, a találkozás reménye köti össze az embereket, jól-rosszul. Többnyire gerincztelenek a »minden mindegy« vallói, nem tudnak se jók lenni, se rosszak, se áhitatosak, se démoniak, erkölcsi anarchia interregnumában élnek. Ez az oka annak, hogy a nagystilü dráma, amelyet szalónkabátos hősök is játszanak, mindenütt a világon pang. A drámai müvészet hősi müvészet, a tömeg és az erkölcs müvészete. Az volt az antik görög földön, ahol a tudatlan kecskepásztor, vagy a mosdatlanlábu koldus ütőere együtt vert az anapesztusokkal, az volt a franczia knál, a tizennyolczadik században, az volt nálunk akkor, mikor legalább egy rossz népszinmü, egy piczi nemzetiszinü pántlika tartott össze bennünket. Azoknak az átalakulásoknak utolsó rezzenései, amelyek a polgári osztályok végső forradalmáról és végleges elhelyezkedéséről adtak hirt, megtörténtek, ezekről a rezzenésekről és rázkódásokról szól a norvég dráma, azóta csend és rend van. Soha mélyebb dekadencziában nem volt még müvészetág, mint ma a drámai. Megfosztva igazi mivoltától, az intuczióitól, a szavak szárnyától és lendületétől, pusztán ábrázolásra törekszik s a közönség zömétől nem lehet rossz néven venni, hogy barbár ösztönnel ő is csak a sujet-t keresi. Valaha a szinház szolgáltatta a mámort. Templom volt, az ember temploma, amelyben az ember volt az isten. Ma csak szórakozóhely. Innen magyarázhatjuk, hogy a szinészet is olcsó iparággá aljasult. Már a szinészben — a mai szinészben — nem tudjuk látni azt az embert, aki a többi müvészettel testvériesen tükrözi a világot, szemében a lázzal, vonagló száján a végtelen ditirambbal, a szinész szerződést, szerepeket kap s képeslevelezőlapokon husz fillérért kapható. Duse idejekorán visszavonult a sülyedő hajóról. Akik itt vannak, azok várják a kort, amely a tömegeket ujra összefogja egy nagy közösségbe, egy alkotó, kemény kapcsolatba. Remélni kell. Különben a szinházakat le kellene bontani, a telkeiket felszántani s répát meg krumplit termelni bennük.

A drámai müvészet romlásán a szinigazgató gazdagszik meg, mint a kereskedő, aki a rossz portékái miatt csődöt jelent és a végeladáson megtollasodik. Hamis bukás, kiáltjuk. A szinigazgató azonban mást kiált. Minden jegy elkelt. Tessék besétálni.

Punin.

Antoine csődje.

A párisi Odéon-szinházból kivonult az igazgatója, ebből a kellemetlen, pszeudo-klasszikus, szürke épületből, mely régi könyvesboltokkal van aláaknázva, ósdi vendéglőkkel körülvéve és kétségbeesve iparkodik az állami müvészetet képviselni a diáknegyed közepén. Az igazgató: Antoine. Valaha erre a névre száz meg száz fiatal iró, szinész és festő esett *trance*-ba, ma csak az uzsorások örülnek, ha hallják. Antoine, a hős, a bátor, a forradalmár, ki a barrikádon kezdte, most belebukott az állami szubvencióba. Mikor ősz fürtökkel s egy kettétört élet tragikumával a csődbement Antoine végigballag az Odéon sötét árkádjain, talán láthat még a polczokon egy-két könyvet, mely róla szól, melyet néki, érte, miatta irtak huszonöt évvel ezelőtt. Mije volt ő Párisnak, a szinpadnak és a kontinens fáradt müvészetének! Ezer és ezer rivalda ragyogott feléje ujjongó lángokkal és ő isteni akarattal, elszántsággal és tehetséggel teremtette meg ujra azt a világot, mely talán népszerübb, nagyobb és dicsőségesebb az igazinál: a szinházét. Ő, ha ujra kezdhetné, ha ujra gáztársasági hivatalnok lehetne, ha ujra otthagyhatná a hivatalát, ha ujra felüthetné bódéját a Montmartre ama hires zugutczájában, ha ujra megpukkaszthatná Sarceyt és még egyszer felfedezhetné ama Henry Becquet, ki akkor tőzsdeügynök volt és már véglegesen lemondott volt a drámairásról...

Az ő életén keresztüllüktet a modern európai szinjátszás egész története. Kezdte a realizmussal, megpróbálkozott Ibsennel és aztán kifáradva és ellanyhulva romantikus lett, látványos darabokat rendezett és kosztümöket rendelt, miket sose fizetett ki. A természetellenesség, a hazug ideálizmus, vagy röviden, a fantázia, és még rövidebben: a költészet, ami ellen hadba szállt a karriérje kezdetén, ma ujra él és kétszeres erővel csattog a párisi szinpadon. Minő hallatlan reformjai is voltak e fiatalembernek! A *Temps* öreg kritikusának ilyeneket irt 1890 november 24-ikén: Az uj szinészeknek öntudatlanul kell játszaniok, csak ugy, mintha az életben mozognának. Ne a szerepük bujjon belójük, hanem ők bujjanak a szerepeikbe. A diszlet? Istenem, ha szegényes szoba kell, ne tessék termeket odarendezni, mert a diszlet olyan a drámában, mint a leirás a regényben. Az entréet és a sortiet ne tessék szabályozni, ne legyen minden szinésznek külön, gondosan elkészitett lépkedési módja és önálló ajtó-betevési mozdulata. És ne szaladjanak a mondataikkal a rivaldához és ne szavaljanak az erkély számára, mert a gázlángok ott a sugólyuk előtt: meg fogják perzselni a nadrágjaikat. És ugy éljenek és ugy cselekedjenek a szinpadon, mintha senki sem nézne rájuk. Mert az igazi szinész olyan, mint a Palais-Royal ama fiatal tagja, ki annyira nem érezte, hol van, hogy belépve a szinpadra, fel akarta akasztani a kalapját és állhatatosan járkált ide-oda a rivaldán, szórakozottságában a láthatatlan negyedik falon keresve egy szöget erre a czélra.

Sarcey elolvasta ezeket a különös, uj és szokatlan elveket és aztán melanchólikusan mondotta: Igen, igen, ezek is fontos dolgok, de alapjában véve mindez apróság. De Antoine ezekkel az apróságokkal szállt harczba és ezeket irta a zászlójára és megverte a kritikusokat, a rendezőket és az igazgatókat. Ma már senki sem érti, miért kellett ilyen dolgokért küzdeni, ma, mikor minden unalmas, ami valószinü és természetes; ma, mikor a szinpad festett realizmusát tulharsogta az élet kegyetlenebb realizmusa, mikor háboruk, krizisek és a huszadik század vérengzései elvették az emberek kedvét az igazságtól és a természetestől. A gázlángok helyett villany gyult a rivaldákon, hogy a szinészek ujból odaállhassanak deklamálni a nadrágjaik veszélyeztetése nélkül, s a müvész ma annál nagyobb és eredetibb, minél különösebben áll, minél furcsábban ül le, minél több frázist hajithat fel olcsó müvirág gyanánt a kipirult karzatnak. Igy lett a realizmusból kosztüm és kiállitás, igy lett Antoineból állami hivatalnok, ki a szubvencziók langy légkörében nyugodtan felejthette el hajdani elveit.

Most csődbement szegény, ki legutóbb már patetikus, zenész szinjátékokat rendezett és rosszhiszemü költők versesdarabjait hozta szinre. Mi lesz vele és a szinpaddal? Talán már most is összetartozik ez a két nagy élet: az Antoine-é és a modern drámáé. Lehet hogy uj forradalmon töri a fejét, de valószinübb, hogy hazamegy a kis birtokára, melyet még az igaz szinjátszás szerzett meg neki, és megpihen.

A franczia dráma, talán ezt gondolja, nem ad most munkát. A Rajnán tul pedig óriási társulatokkal és hatalmas dobokkal parancsnokol Reinhardt, ki be van rendezve az összes szinpadi irányokra és városok és tartományok szerint változtatja elveit. Uj forradalom és uj csőd? Nem érdemes.

Szabolcsi Lajos.

ZENE.

Három egyfelvonásos. *(Bemutató és repriz az Operaházban.)* Otthon, a zongora mellett, a Fantázia Szinházában, amelylyel a világ egyetlen müintézete sem versenyezhet, ugy képzelem, mindenkinek megvan a maga külön operarepertoárja. Ez a repertoár gazdagabb és változatosabb, mint az operaházaké. Amióta nem a fejedelmek, de a nagyközönség az operamüvészet meczénása, a publikum izlését tükrözi a szinházak müsorterve és ez a müsorterv nagyon egyhangu. Az egész világon ugyanazt a száz operát játszszák, amelyeket M. Bourgeois az idők folyamán, veritékezve és kinnal megtanult és amelyekhez ragaszkodik, mint nehezen szerzett szellemi tőkéjéhez, előkelő izlésének hosszu küzdelem és áldozatok árán megváltott bizonyságához. Elég nehéz volt emlékezetébe vésni a melódiákat, amelyek nem akartak Bourgeois ur fülébe mászni, megjegyezni a zene zajosabb helyeit, amelyeknél nem tanácsos elaludni, és a lendületesebb befejezéseket, amelyeknél lelkesedni illik. M. Bourgeois nem akar ujat tanulni és idegenkedik a szélsőségektől, a kivételektől, az uj megoldásoktól, a rokontalanul álló kisérletektől, amelyek a müfaj legitimált határain kivül esnek. Bennünket azonban éppen ezek a szélsőségek, ezek a kivételek érdekelnek, amelyek közé a *Djamiléht* is soroljuk, Bizet dalmüvét. Bizet, hogy sajátmagát igazolja, az exotikus miliőre háritja a felelősséget. A Djamiléhben külső történés nincs. Érzések, többnyire erotikus érzések, meditálások, csöndes gyönyörködés a létben, ezt és ennek a zenéjét adja. A keleti élet: ilyen, mondja M. Bourgeois előtt mentegetőzve Bizet. A bölcs élet, a müvész élete ilyen, teszszük hozzá mi. Ennek a bölcs, érzelmes és gyönyörködő életnek a zenéje a Djamiléhé, olyan mint az összes franczia zenei lángelmék muzsikája, amelyet igy karakterizált Jean Philippe Rameau: egyszerü, tiszta, világos, áttekinthető, elegáns, uj és érdeklő és mindenekfelett: formás és jólhangzó. Marschalkó Rózsi meginditóan játszik, Székelyhidy énekmüvészete ritka és drága tünemény, és meg kell emlékeznünk egy ismeretlen tánczosnőről, vérbeli, született müvészéről a tánczcnak, amilyenhez magyar szinpadon eddig még szerencsénk nem volt; Almási Saroltának hivják. A második egyfelvonásos: *Suzanne titka.* Wolff-Ferrari e kis dalmüben megoldotta a modern szalón-opera problémáját. A probléma igy szól: lehet-e zsakettben énekelni? A zeneszerző, noha papája, az öreg Wolff német bankár, nem teoretizálással felel, de tettel. Hőse, Gil gróf, zsakettben énekel és ezt senki sem furcsálja, mindenki összetartozónak itéli a zsakettet és a melódiákat. A zenéről való első benyomá-

sunk ez: igy irna W. A. Mozart, ha ma élne. Wolff-Ferrari, az archaizmusok rajongója, tudatosan ir à la manière de M. W. A. Mozart. Hasonlit is a Figaro szerzőjéhez. Mind a ketten a polgári házasélet viharzásán mulattak, viharon egy pohár vizben, Gil gróf egyenes leszármazottja Almavivának, Suzanne, Rozinának, Cherubinót viszont egy... czigaretta helyettesiti. Sándor Erzsi mozartian finom, érzelmes és kedves, Dalnoki pedig kaczagtat ott is, ahol ezelőtt sohasem nevettünk. *Schumann* gyermekdarabjai közül huszonnyolczat Rékai Nándor izléssel meghangszerelt és Hevesi Sándor mesét gondolt ki hozzájuk. A mese, a keret: aranylakodalom. Négy öreg házaspár gyült össze a nagy nap emlékére és egy agglegény és a Träumerei hangjai mellett visszaálmodják gyermekkoruk játékos és érzelmes, tündöklő nyári délutánjainak sétatèrét. Schumann zenéje: zongorazene, zenekari müvei is a zongorán szólnak a legjobban, a gyermekdarabok intimusok, és ha a Charakterstück mellé odaállitjuk azt, amit karakterizálni akar, nem hogy nyerne hatásában, de veszit, gyöngül, elhervad. A ballet, mégis, néhány meglepő és finom megtestesitését hozta a Schumann-zenének. Nekünk legjobban a boldogtalan szerelmes alakja tetszett. Ott él ő Schumann összes müveiben, fájdalmas mosolyra görbült szájjal, mélytüzü, de könyben égő szemmel tekint felénk, örök rajongásban lángoló arczczal, mindig egyedül marad és egyedül járja az életét, álmodozva és meggyötörten a valóság ébresztőjétől, ő a Carnaval Pierrotja, a kritikák Eusebius-a, ő: Schumann... *F. Gy.*

Müvészet.

Öregek és fiatalok.

Vannak félvad törzsek, melyek az elöregedett, legyengült és igy hasznavehetetlen öregeket kiteszik az erdőbe, hogy ott éhen pusztuljanak. Leölhetnék ugyan őket, de nem teszik; a halódás látványától megszakadna tán érzékeny szivük. Hát inkább kidobják őket, mint a szegény koldust ama bizonyos jószivü izraelita.

Müvészeti életünkben visszájára forditott reczipe szerint dolgoznak a különböző törzsek. Itt a fiatalokat szeretnék kihordani az erdőbe, hogy el ne egyék a földi jókat s el ne szivják a levegőt az öregek elől. Itt is, ott is életmentésről van szó, s ha a két intenczió barbársága miben sem különbözik, annyi bizonyos, hogy az afrikai fiataloké legalább raczionálisabb. Azok ugyanis a lehetőt cselekszik. De az még sohasem történt, hogy az impotenczia le tudta volna győzni az életerős ifjuságot.

Főbüne mellett: hogy élni akar és haladni tud, ujabban még egy szörnyü bünt olvastak az uj müvésznemzedék elárvult fejére. Az *à tout prix modernség* vádját. Tetszik érteni ezt a finom megkülönböztetést? Vannak *modernek* (ezek ők, a beérkezettek) és vannak *minden áron modernek* (ezek a fiatalok). Mert — risum teneatis! — nemcsak a konzervativ táborból dörrentek el ilyen üres papirágyuk, hanem abból a neo-szakaszból is, melynek születése perczétől kezdve csak egyetlen álma volt: hogyan lehetne behozni a numerus clausust a magyar müvészetbe? Ez ugyanis biztosan meghozná az óhajtott eredményt. Ha valahogy szabályrendeletet (lehetőleg *fővárosi* szabályrendeletet) lehetne hozni, hogy a modern magyar müvészet csak például hét, hat, három, vagy utóbb esetleg csak egy *tagból* állhat, még lenne oldva a probléma.

Ám igy, mikor ezek a fiatalok, akarom mondani: à tout prix modernek is élni akarnak, sőt kiállitani! Amikor nem akarják beérni azzal a tisztességgel, hogy nyakukra ültethetik a mestereket és népség-katonaság lehetnek a primadonnák mellett! És amikor még — horribile dictu! — odáig vetemednek, hogy meg merik látni a primadonnák kicsorbult fogait is! Ez már aztán igazán türhetetlen! Itt csakugyan nem segit más: ki kell hordani az erdőbe valamennyiüket!

A tout prix modernség!?... Milyen ostoba, milyen rosszhiszemü, milyen perfid és milyen szánalmas ráolvasás ez, melylyel a vesztét érző impotenczia akarja elhessegetni a neki oly kisérteties jövendő szellemét. A fiatalság nem szorul arra, hogy *minden áron* modern legyen; az ő modernsége *természeti törvény*. Az ifjuság semmi árt sem fizet érte, ha eldobja a konzervativ hagyományokat, hiszen neki magának nincsenek hagyományai; ő a *másokét* hajitja sutba. Az uj eszmék, az uj irányok rokonai, hiszen fiatalok azok is, mint ő. Még fizikuma is egyre az ujat kivánja; szervezetének egyedül a folytonos változatosság, az ujság adja az örömérzeteket. Az ifjuság idején a szem, az agy, az idegrendszer, minden egyes sejtünk mohó sóvársággal szomjuhozza az uj benyomásokat; az ismétlés fárasztja, lehangolja, s csak a változatosság képes nagyobb emóczióokba hozni a véredényeket. A fiatal fantázia egyre uj utakat keres s az ifju alkotó potenczia mindig más és más eszközök segitségével igyekszik legmagasabb pontját megtalálni. A küzdelem az ujért életeleme. Az ifjuság számára még a tulfeszitett hang is magasabbrendü örömérzetekkel jár, mert erkölcsileg is, fizikailag is erősebb lesz általa, s mert szinte tudat alatti, rejtett természeti erői ilyenkor buggyannak felszinre belőle. Az ifjuság modernsége tehát mindig igaz, mindig őszinte, — hiszen a modernség maga sem más, mint ifjuság!

Csak a legyengült erő szorult rá arra, hogy à tout prix modern legyen. Előbb vagy utóbb ugyanis minden agyvelő eléri — sejtjeinek száma és kvalitásai szerint — az akviráczió határát, s mikor e pontra elérkezik, uj felvételre nem képes többé. Csak természetes, hogy ilyenkor a felvett képzetekhez, mint egyetlen birtokához, a legnagyobb erőfeszitéssel, az élet ösztönével ragaszkodik, hogy velük valahogy tovább laborálhasson. *Ekkor* lesz az ember konzervativvá. Ez is természeti törvény, mint a fiatalság modernsége, s az okosak, a becsületesek, az őszinték nem is kapálódznak e természeti kényszerüség ellen. Csak a mindig idegen lobogók alatt vitorlázott kalózok már-már sülyedő bárkáin leng még a tizenkettedik órán tul is a modernség zászlaja, hogy általa magukhoz csalogassák az egyedül bolygó hajókat és azoknak fedezete mellett átcsempészhessék elavult dugáruiokat az uj vizekre... Csak ezek reszketnek a láthatáron felbukkanó minden uj sajkától, mely ifju, bátor evezősöket hoz a müvészet tengerére. Ezek akarják elriasztani magtalan puskalövésekkel a náluknál erősebb jövevényeket, s ezek látnak kisértetet minden olyan uj jelenségben, mely más szellemi köntösben jár, mint amilyen az övék.

Ahogy nem használt azonban eddig semmi mesterkedés, praktika és politika, nem fog használni a ráolvasás sem. Vén javasasszonyok még hihetnek ebben a babonában, az ifjuság azonban kaczagva lép át a jóslatokon, ráolvasáson, sőt a javasasszonyokon is. Hiába állnak el minden utat előle; hiába hordatják ki a határra akár az egész uj festő-nemzedéket is; hiába terpeszkednek el az ő zsirjukon elhizottak a fiatalok által kiharczolt pozicziókban, — az ifjuság a maga virágos diadalszekerét mégis csak győztesként hordozza meg a magyar müvészet arénájában, legfeljebb keresztülrobog a holttestein azoknak, akik elébe állanak...

De hát nem lenne okosabb ennél a disztelen halálnál szépen, *őszintén* megöregedni, *kifelé* is, nemcsak lelkiekben? Hiszen meg lehet öregedni szépen, bölcsen, harmónikusan és erőteljesen. Csak nézzenek át ide, az irodalomba. (Oh, hogy erről éppen Kiss József lapjában nem lehet nyiltabban beszélni!) Aztán a másféle öregség sem szégyen, pláne ha valaki igazán öreg! Csak az az öregség nevetséges, mely totyakosan is fiatalnak játszsza ki magát s à tout prix fiataloknak látja a valóban fiatalokat. **Tövis.**

IRODALOM.

Dadogó tanárok.

Nemrégiben Harkányi János, a kereskedelmi miniszter, pironkodva, röstelkedve vallomást tett a tisztelt Háznak:

— Bocsánatot kérek, nem vagyok gyakorlott szónok.

Az egyszerü, őszinte szó mint éles, bántó világosság repült és sistergett át a mindig félhomályos csarnokon.

— Ez itt a nagy szómalom, amelynek száz molnárja van. Én nagyurnak születtem, milliók gazdájának, titkos tanácsos, báró és tekintélyes főur fiának. De amióta az eszemet birom, mégis mindig dolgozom. Ha ráértem volna, beszélni is megtanultam volna. Mert ezt a mesterséget meg lehet tanulni. Ti például megtanultátok. *Cui prodest?*

Egy perczre már-már elfogadtuk azt a paradoxont, hogy a *parliament*, a beszélés helye, megélhet a beszélés müvészete nélkül. Föltéve hogy a parliament nemcsak a beszélés helye, hanem a cselekvése is. Sőt kezdett nagyon szimpatikussá válni előttünk egy olyan parlament, amelynek gyengék lesznek a szónokai és szorgalmasok a munkásai.

*

A mult héten egyszerre kiábrándultunk uj elméletünkből. A Magyar Tudományos Akadémia átalakult fiókparlamentté, kormánypárttal és ellenzékkel, energikus elnökkel és vicczes előadóval, vezérszónokkal *pro* és *kontra*. A Szekfüesetről volt szó, a bécsi fiatal stréber savanyu, rosszul megirt és *gyámoltalanul démoni* könyvéről. Ekkora lármát ilyen izetlen omelette-ért már nálunk is régen csaptak.

Talán fölösleges külön hangsulyozni, hogy az őszfejüek gyülekezetében az ellenzék elenyészően kisebbségben volt. Ketten voltak jelen, mindkettő vezérszónok. Nagyida óta mindig igy van ez szép Magyarországon. Az egyik, a koaliczió volt kultuszminisztere, a legfényesebb orátor ezen a világon. De a tudósok közt mégis kényelmetlenül, bizonytalannak, mert — nem tudósnak érezte magát. Tudta, hogy csak reprezentál, de nem dönt. Szavának van zenéje, de nincs sulya.

A tulajdonképpeni ellenzéki vezér a másik volt, az inditotta meg a támadást, annak a neve, tekintélye, akadémiai rendes tagsága, harmincz esztendős egyetemi rendes tanársága volt hivatva arra, hogy megsemmisitse a fiatal történetiró hitelét. Mindenki tőle várta a halálos csapást, amely Szekfü Gyula ur fejére volt lesujtandó.

És fölállott a vitavezér és elkezdett — dadogni. Kinosan, idegeket gyötörve, csaknem artikulátlanul. Nem tudott kihozni állitólag tudós fejéből egyetlen épkézláb mondatot. A Walpurgis-éjszakáján nem kavarognak olyan őrületes összevisszaságban a torz fantázia rémalakjai, mint ez ur beszédében a csonka mondatok, fejetlen állitmányok, rosszul összevarrt jelzők és jelzett szók, leoperált határozóczafatok.

Mi tagadás benne? Az én idegeim már rég nincsenek vasból. És amikor a tudós szónokot dadogni hallottam és verejtékezni láttam, — épületes a látvány és a *hallomány* egyaránt — ez volt az első szavam: A kutyafáját!

A kutyafáját ennek a keserves világnak! Hát harmincz esztendeig lehet nálunk valaki egyetemi nyilvános rendes tanár, anélkül hogy megtanulná azt, amiből él? És előadhat történelmet, éppen történelmet, amely minden diszciplinák közül legsürgősebben követeli a folyamatos, nyugodt, formás, előkelő retorika diszét? Hát ez a magyar Maurenbrecher, vagy Karl Lamprecht?

De ne is menjünk olyan messzire. Egyáltalán ne példálódzzunk. Mirevaló az? Hiszen ez a dolog önmagában hordja minden képtelenségének meggyőző, jellemző bélyegét.

Szeretném én látni azt a muzsikust, aki vezérlő helyre tudna fölvergődni, a nélkül hogy megtanult volna muzsikálni. És a tanár ur még a C-dur skálát sem tudja. Szeretném én látni azt a ballerinát, aki mind a két lábára sánta. És a tanár ur nemcsak sánta, hanem még mülába sincs.

A parlamentben még elkél egy-két szófukar, a nyilvánosság előtt megrettenő, komoly férfi, aki nem ura az élő beszédnek. De mit keres az előadószéken az, aki nem tud előadni? Aki annyira sem becsüli meg a kenyerét, hogy bármi fáradsággal elsajátitaná mestersége elemi fogásait?

*

Természetem eredendő és sajnálandó közlékenységénél fogva szóba hoztam mult hétfői tapasztalásomat más helyen is. Egy kicsit aggódtam is, hogy tulságos impresszionizmussal egyoldaluan itéltem a dadogó urról. Két ellenvetést vártam, talán reméltem is, hogy megenyhitse itéletemet.

Az egyik az volt, hogy a tanár ur rosszul beszél ugyan, de jól, jókat és szorgalmasan ir. Én nem értek a dolgához. De a hozzáértők azt mondták, hogy évek óta nem irt semmit, csak a famózus kirohanást a Nyelvtörténeti Szótár ellen. Szegény tanár!...

A másik az volt, hogy a tiszteletreméltó tudós az egyetemen, a katedrán kitünően ad elő, csak akkor hétfőn, honfiui lángolása tüzében vesztette el a *contenance*-ot, az indulat fosztotta meg szónoki nyugalmától. Most azt hallom, hogy a jeles szómüvész előadás közben még pongyolább, még kritikátlanabb anyaga megválasztásában, még folyékonyabban dadog.

A tanár ur azon az akadémiai ülésen a kitünő, nagyérdemü és minden hódolatra érdemes Riedl Frigyesnek azt dörögte (dadogta) az arczába: az előadó ur egy pillanatig sem maradhat a helyén. Az előadó csendben eltávozott, meg sem várta a gyengéd, előkelő, finom tónusu fölszólitást.

Ha nálunk a hivatottság, a komoly érték, a teljes képesség döntene minden hely betöltéséről, akkor harmincz év nyolcz egymást követő nemzedéke dörögné és nem dadogná a tanár ur képébe: távozzék el arról a helyről, ahol elkinozta idegeinket! Hogy is mondta az öreg Baron Jónást, a jókedvü orvosprofesszor: Hát maga mit akar itt? Eleget — dadogott.

Sebestyén Károly.

Az utolsó Drághfy. (Novellák. Irta: *Gajáry* István.) Egy érzelmes, melegszivü ember iratai mindig érdekesek és ha sulyosabb problémákhoz nem is nyul, apró, közvetlen rajzaiban az élet halk és finom változatainak zenéjét halljuk. *Gajáry* István novelláskönyve nem igér többet, mint amennyit ad, de a kerek és jól megkomponált történetek mélyén valami nagy, szinte gyermekesen naiv életöröm izzik s ez füti át egyenletes, harmónikus melegségével minden sorát és ez kelti bennünk a megelégedettség érzését, amely kárpótol az elmaradt mélyebb szenzácziókért. Könnyed, rutinos iróra valló hangon mondja el Gajáry István hősei sorsát, akiknek utja a legtöbbször tánczosnők és a Moulin Rouge rikitó szinekben csillogó festett világának diszletei között kanyarog. Ez a furcsa és hervadó virág csendes melancholiájával ugy tünik föl előttünk Gajáry könyvében, olyan közvetlen, egyszerü és eleven valósággal, mintha egy szemlélődő és bánatos szemü fiatalember álmodná vissza emlékeit, egy szelid és mélázó ember, aki szivének mohó, tüzes életimádását egy-egy kihullott könycseppel hüsitené. Egy öregedő kokott nem ismeri meg a hajdani szeretőjét, — ime, ennyi az egyik novella egész sujet-je — de az egyszerü történet fokonként sötétedő hátterében fonnyadó kaméliák szirmai szállonganak s a felborult pezsgőspohár szélén a siető ifjuság szivárványszine tánczol. Kellemes, változatos és őszinte könyv az *Utolsó Drághfy*, amelynek legfőbb értéke éppen egyszerüségében és igénytelenségében rejlik.

A valóság országában. *Fantasztikus regény.* Irta: *Nagyapó.* (*Pariss* Pál.) A magyar ifjusági irodalomnak egyik legismertebb és legértékesebb munkása, Pariss Pál tollából egy rendkivül érdekes és lebilincselő modorban megirott fantasztikus regény jelent meg a husvéti könyvpiaczon, amely nemcsak mint pedagógiai szempontból kiváló ifjusági olvasmány, de mint irói kvalitásokban bővelkedő müvészi munka is megérdemli figyelmünket. A szerző a mese kereteibe illeszti hősei történetét s mindvégig megtartva a mesélő artisztikus és közvetlen hangját, rendkivül eleven, könnyed és gazdag fantáziával vezeti keresztül olvasóit a valóság országán, amelynek vetületét mindig megtaláljuk az igazi mesében. Mert az igazi mese olyan, mint a falra vetődő árnyék, vagy a tóban tükröződő felhő, hozzátartozik a valósághoz és nélküle megszakadna a dolgok folytonossága. Pariss Pál mese-regényében minduntalan felvillannak a valóság szinei, derüs és borongó változatai, szeszélyes arabeszkjei, anélkül hogy ez a müvészi naivság himporát letörülné a fantázia lepkéjének szárnyairól. Nemcsak a gyermekek, de a felnőttek is szivesen és szeretettel lapozhatják át Pariss Pál könyvét, amely az illusztris meseiró legkiválóbb alkotása. A csinosan kiállitott könyvhöz *Honti* Nándor rajzolt stilusos képeket.

A clematisos udvar. (Irta: *Tabéry* Géza.) Még olykor elárulja, hogy mámoros gyönyörüséggel olvasta Jacobsent, hogy Hermann Bang lélekmögötti, szakadozott futamai, mint a valóság élményei borzongatták meg, de már megtalálta a maga hangját, meglátta a maga szineit a dolgok felületén és a maga logikáját a történések mélyén. Néha még egy szép mondat zengését fontosnak érzi (A buzaföldekre hangfogót tett a hold . . . és jött diadalmasan a kék-ködös alkony méhéből és alkonyati vert arany szitából rámporozta lázát. Vagy: az én lelkem muzsikájára titoktartóbb üvegbura borult), valósággal verssorok lüktetnek egy-egy hangulatfestő bekezdésben, de már félreismerhetetlenül elárulja, hogy a lelki analizist minden irói feladat között a legkülönbnek tartja. Különösen a kötet első novellájában, amely naplórészletek és párbeszédek szaggatottságán keresztül is egységes, naturalisztikus pontosságu rajza egy exaltált, makacs és érdekes női pszichének. Rendkivül megkapó: főmotivumának az előtérben szinesedő szálak közötti elbujtatása, czikk-czakkos vezetése; ez a módszer arra a zenére emlékeztet, amelynek vezető szólamait a második hegedü, vagy a viola d'amour vette át. *Tabéry* Géza egyéni irómüvészete azonban legtökéletesebben a *Szkok* czimü novellájában érvényesül. Leheletszerü finomság párosul ebben a gondolat megdöbbentő erejével. Egységes szemlélete van ennek a talentumos fiatal irónak, s talán nem csalódunk, ha azt hiszszük, hogy minden képessége, — amelyeknek életereje gazdagodást igér — a regény szélesebb, nehezebb, de izgatóbb problémáival való harczra utalja. Szeme, szive, ereje, tolla, mindene megvan hozzá, csak a liráját kell kissé hüsebbé, vagy inkább közvetlenebbé temperálnia.

A szépség lényege és értéke. (Irta: *Schiller* Ottó.) Két hosszabblélegzetü, a laikusok számára is élvezetes, tiszta és biztos logikával fölépitett értekezésből áll *Schiller* Ottó uj könyve. Az elsőnek czime: Az esztétikai átélés, mint a maximális intenzitásu átélésnek legegyszerübb módja. Ebben a szépérzés lényegét kutatja a kiváló esztétikus s arra az eredményre jut, hogy maximális intenzitásu átélés az, amelyben az életerők maximális mértékben fogynak. Ennek pedig legegyszerübb feltételei az esztétikai átélésben teljesülnek. A könyv második része a müvészet hasznáról és káráról szól s mintegy az első értekezés eredményeinek gyakorlati alkalmazása, amely röviden a következőkben summázódik: A müvészet esztétikai, tehát legegyszerübben előállitható magasabbrendü átéléseket termel, amelyek a hiányzó ökonómikus örömökért nyujtanak kárpótlást. Az érdekes és értékes kis könyv minden pontja eredeti és mélyenjáró gondolkodóról tesz bizonyságot s nem tulságosan gazdag esztétikai irodalmunkban szerzőjének jelentős helyét, amelyet már a biológiai esztétikáról s a semmi esztétikájáról irott dolgozataival megszerzett, továbbra is előnyösen biztositja.

KÖZGAZDASÁG.

A Trieszti Általános Biztositó Társulat (*Assicurazioni Generali*) f. évi márczius hó 17-én tartott 82-ik rendes közgyülésén terjesztettek be az 1913. évi mérlegek. Az előttünk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1913 deczember 31-én érvényben volt életbiztositási tőkeösszegek 1,297.036,630 korona és 20 fillért tettek ki és az év folyamán bevett dijak 56.381,050 korona és 47 fillérre rugtak. Az életbiztositási osztály dijtartaléka 22.566,540 korona és 30 fillérrel 398.114,196 korona 97 fillérre emelkedett. Az életbiztositottak osztalék-alapja 7.515,715 korona 11 fillért tesz ki. A tüzbiztositási ágban, beleértve a tükörüvegbiztositást, a dijbevétel 19,357.541.835 korona biztositási összeg után 33.058,512 korona 87 fillér volt, miből 11.771,428 korona 47 fillér viszontbiztositásra fordittatott, ugy hogy a tiszta dijbevétel 21.287,084 korona 40 fillérre rugott és ez összegből 15.425,174 korona 22 fillér mint dijtartalék minden tehertől menten jövő évre vitetett át. A jövő években esedékessé váló dijkötelezvények összege 160.198,898 korona 15 fillér. A betörésbiztositási ágban a dijbevétel 1,774,925 korona 69 fillérre rugott, miből levonván a viszontbiztositást, a tiszta dijbevétel 982.230 korona 66 fillért tett ki. A szállitmánybiztositási ágban a dijbevétel kitett 7.340,807 korona 26 fillért, mely a viszontbiztositások levonása után 3.362.470 korona 05 fillérre rugott. Károkért a társaság 1913-ban 50.202,042 korona 11 fillért és alapitása óta 1.163.020,163 korona 67 fillért fizetett ki. E kártéritési összegből hazánkra 233.952,606 korona 56 fillér esik. A nyereség-tartalékok közül, melyek összesen 15.504,719 korona 08 fillérre rugnak, különösen kiemelendők: az alapszabályszerinti nyereség-tartalék, mely 7.971,112 korona 52 fillért tesz ki, az értékpapirok árfolyamingadozására alakitott tartalék, mely az idei átutalással együtt 4.948,531 korona 55 fillérre rug, továbbá felemlitendő a 160,000 koronára rugó kétes követelések tartaléka és az ingatlantartalék, mely az idei átutalással 2.425,075 korona 01 fillért tesz ki. Részvényenként 720 arany frank osztalék kerül kifizetésre. A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek az idei átutalások folytán 434.367,388 korona 47 fillérről 456.949,184 korona 97 fillérre emelkedtek, a következő elsőrangu értékekben vannak elhelyezve: 1. Ingatlanok és jelzálog követelések 105.861,710 korona 28 fillér. 2. Életbiztositási kötvényekre adott kölcsönök 51.760,232 korona 04 fillér. 3. Letétbe helyezett értékpapirokra adott kölcsönök 5.459,438 korona 35 fillér. 4. Értékpapirok 237.342,355 korona 22 fillér. 5. Követelések államoknál és tartományoknál 46.666,706 korona 21 fillér. 6. Tárczaváltók 719,310 korona 61 fillér. 7. Készpénz és az intézet követelései a hitelezők követeléseinek levonásával 9.139,432 korona 26 fillér. Összesen 456.949,184 korona 97 fillér. Ezen értékekből 85 millió korona magyar értékekre esik.

A Wiener Bank-Verein április 3-án tartotta rendes közgyülését az igazgató-tanács elnökének, Schenk Adolf lovagnak elnöklete alatt. Az igazgató-tanács javaslatára a közgyülés elhatározta, hogy a bruttó nyereségből, mely a mult évi áthozattal együtt 29.004,930·81 koronára rug, a költségek és egyéb kiadások levonása, az ingatlanok és berendezések leirása és az alapszabályszerü levonások eszközlése után 3%, vagyis részvényenként 32 korona (az utolsó 9 évben 7½% = 30 korona) fizettessék folyó évi április 4-től kezdve, a fennmaradó 618,589·59 korona pedig uj számlára átvitessék. Az

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal: **Beretvás-pastillát**
mely 10 percz alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Orvosok által ajánlva. Készíti **Beretvás Tamás** gyógyszerész **Kispesten.** Kapható minden gyógyszertárban. 3 doboznál ingyen postai szállitás.

igazgató-tanács javaslatára elhatároztatott továbbá az intézet alaptőkéjének 130,000.000 koronáról 150,000.000 koronára való felemelése 50.000 darab, egyenként 400 korona, összesen tehát 20,000.000 korona névértékü. bemutatóra szóló teljesen befizetett uj részvény kibocsátása által akként, hogy az uj részvények 1914. január 1-től az intézet jövedelmében részesednek. Elhatároztatott továbbá, hogy közgyülési határozattal az alaptőke később 180,000.000 koronáig felemelhető. Az alapszabályok a hozott határozatoknak megfelelően módosittattak.

A Magyar-Franczia biztositó részvénytársaság április 6-án tartotta meg folyó évi rendes közgyülését ormódi *Ormody Vilmos* főrendiházi tag elnöklete alatt. Az igazgatóság mult évi működéséről beszámolva, rámutat a gazdasági életünkön végigzajlott válságra, mely a biztositási üzlet és közgazdaságunk majd minden szerve között fennálló szoros kapcsolat folytán minden vonatkozásban éreztette a sulyos viszonyok kedvezőtlen hatását. Ennek daczára is sikerült a tüzágazati dijbevételt gyarapitani. A jégbiztositási üzlet eredménye az előző évhez képest kedvezőbben alakult. A betörésbiztositási üzlet további fokozatos fejlődésnek indult. A társaság az életbiztositási üzlet állományát az 1913. évben szintén eredményesen gyarapitotta, amennyiben 3914 kötvény állittatott ki K 20,198.599·20 tőkéről és K 1891·20 járadékról. Az 1913. év végével érvényben levő biztositások összege K 32.262.816·40 tőkéről és K 4,291·20 járadékról szól. — A társaság szilárd üzletelveihez képest, miként már előzőleg, ugy ezuttal is az 1913. évben létesitett üzletekre vonatkozó szerzési költségeket teljes egészében a mult évi üzlet terhére számolta el. A közgyülés a felmentvény megadása után az igazgatóság és felügyelőbizottság javaslatára elhatározta, hogy a rendelkezésre álló K 402,429·28 nyereségből — az alapszabályszerü levonások eszközlése után — az 5,000.000 K részvénytőkének megfelelő 5% osztaléka fejében, vagyis részvényenkint K 10·—, tehát összesen K 250.000 fizettessék ki, a fenmaradó K 9746·20-ból pedig K 3.5884·25 az Ormody Vilmos-alap és K 5.861·95 a tisztviselők és szolgák nyugdijalapja javára fordittassék. A közgyülés a választmány tagjává egyhangulag *Urbán Adolf* udvari tanácsost, a Vasuti forgalmi r.-t. vezérigazgatóját, a felügyelőbizottság tagjaivá pedig *Gyöngyössy János, Kónyi Manó, Dr. Kovács József, Lónyay Géza, Poll Imre* és baranyavári *Ullmann Páll* ujból megválasztotta.

A »Nemzeti« Baleset-Biztositó Részvénytársaság Budapesten f. hó 4-én tartotta meg huszonegyedik rendes évi közgyülését ormódi Ormody Vilmos elnöklete alatt. A felolvasott évi jelentés konstatálja, hogy a mult év a kedvezőtlen gazdasági viszonyok daczára kielégitő eredménynyel záródott. A dijbevétel a balesetbiztositási ágazatban 2.323,079 korona 12 fillért, a tüzviszontbiztositási ágazatban 213.324 korona 78 fillért és a népbiztositási ágazatban 1,175.394 korona 76 fillért tett ki. Véglegesen rendezett károkért a viszontbiztositási rész levonása után valamennyi ágazatban 770.759 korona 82 fillér kifizettetett, mig függőben levő károkra 304.018 korona 74 fillér helyeztetett tartalékba. A társaság biztositéki alapja a számadási év végén 6.493,480 korona 57 fillért tett ki. Az igazgatóság és felügyelő-bizottság együttes inditványa, hogy az 1913. évi 254.349 korona 84 fillért tevő összynyereségből osztalékul minden részvény 21. sz. szelvénye után 20 korona = 10%, azaz összesen 200.000 korona fizettessék ki, a közgyülés által egyhangulag elfogadtatott és elhatároztatott, hogy az alapszabályszerü igazgatósági tantiémek levonása után fenmaradó 28.914 korona 86 fillérből a tartalékalap gyarapitására 25.434 korona 98 fillér fordittassék, és 3479 korona 88 fillér az ingatlan értékcsökkenési tartalékhoz csatoltassék. A felmentvény megadása után az igazgatóságba Balaban Adolf, dr. Buday-Goldberger Leó (uj), dr. Beck Lajos, Knote Manfréd, Nyitrai Zsigmond, ormódi Ormody Vilmos, Róna Márk (uj), Thieme Károly, Weisz Fülöp és a felügyelő-bizottságba Mandello Vilmos egyhangulag beválasztattak. A közgyülést követő igazgatósági ülésen ormódi Ormody Vilmos az igazgatóság elnökévé egyhangulag megválasztatott.

Az Anker Élet- és Járadékbiztositó Társaság. A társaságnak folyó évi április 7-én tartott mérlegmegállapitó ülésén az 1913. évi zárszámadás jóváhagyatott és elhatároztatott, hogy az 1914 április 25-ére kitüzött közgyülésen azon inditvány tétessék, hogy az 1913. évre *a biztositottaknak kifizetendő nyereségosztalék* »A« osztalékterv szerint (régi számla) egy évi dijnak 40%-ában, »A« osztalékterv szerint (uj számla) egy évi dijnak 22%-ában, »B« osztalékterv szerint a biztositás tartamához képest egy évi dijnak 9—46·8%-ában állapittassék meg, ugy hogy a biztositottaknak összesen 2,868.969·88 korona utaltatik át. (A mult évi 2,824.565.98 K-val szemben.) A *részvényosztalék* 480.000.— koronával (részvényenként mint a mult évben 240.— K) hozatik javaslatba. A társaság vagyona 6,514.370·43 koronával szaporodott és 210,835.767·08 koronát tesz ki. Az igazgatótanács ugyanebben az ülésben dr. Dubsky Vilmost helyettes-igazgatónak és Tauber Albertet a szervezés igazgatójává nevezte ki.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A külföldön is, hazánkban is nagy számmal találunk kénesfürdőket, de hogy kénesforrások és iszapfürdők klimatikus helyen akadjanak, az valóban ritkaság. Trencsénteplicze a szerencse, hogy erős hőforrásaival és iszapjával nyert komoly gyógyfürdő jellege mellett a klimatikus hely előnyeit is nyujtja. Trencsénteplicz pompás hegyi levegője a nehéz iszap és kénes fürdőkurát megkönnyiti és hatását fokozza.

A mindenről gondoskodó természetnek bámulatos gyógyereje érvényesül a Schmidthauer-féle keserüvizben, mely a leghivatottabb természetszerü és ártalmatlan gyógyitója az emberi szervezet belső bajainak, u. m.: székrekedés és abból eredő étvágyhiány, gyomorfelfuvódás, aranyér és vérbőségnél, eddigi semmiféle müvileg készült szerek által utol nem ért gyógyhatásu, mint ivókura hosszabb használatra elkövéredés, szivelhájasodás és azzal járó fulladásnál, sárgaság, máj- és lépdaganatnál stb. Kapható minden jobb ásványvizelárusitó helyen. Utasitás mellékelve. Főszétküldés a forrástulajdonos Schmidthauer Lajos gyógyszerésznél Komáromban. Összetévesztések elkerülése végett Schmidthauer igmándi keserüvize kérendő.

Fejfájás kinozza ? ? ? akkor sürgősen szedjen *Berstvás*-pasztillát. E készitmény elsőrangu klinikai észlelések szerint teljesen ártalmatlan, mert sem a szivre, sem a vérkeringésre, sem a gyomorra károsan nem hat. Hatása gyors, megbizható és a legmakacsabb fejfájásokat is radikálisan megszünteti. Minden gyógyszertárban és drogueriában kapható.

Pannonia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Szinház mellett.

EGO

szénsavas Borax

üdit, szépit, fiatalit.

1 level: 30 fillér 1 doboz 1 korona

Pattanást, mitesszert, bőrvörösséget elmulaszt. Bársonysima, rózsás, üde, bájos arczszint ad.—

EGO pipere boraxszappan ..... K 1.—

EGO pipere boraxcrém ..... K 1.50

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogéria Budapest, Baross-utca 81.

BERSON

Berson

Gummisarok a legjobb

Budapest, 1914. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betüivel.